स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६८

(Local Disaster Risk Management Planning Guideline-LDRMP), 2068

नेपाल सरकार

स्थानीय विकास मन्त्रालय

२०६८

दस्तावेज	: स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६८
प्रकाशक	: नेपाल सरकार, स्थानीय विकास मन्त्रालय
सर्वाधिकार	: © स्थानीय विकास मन्त्रालय
तयारी तथा प्रकाशनका लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	: अक्सफाम जीबी नेपाल
प्रथम प्रकाशन	: १०,००० प्रति

नेपाल सरकार
स्थानीय विकास मन्त्रालय
(.......................... शाखा)

फोन: ५-५२१७२७, ५-५२१७२८, ५-५२१७३१
फोन: ५-५२२०४५

पत्र संख्या:-
चलानी नं.:-

श्रीमहल, पुल्चोक
ललितपुर

भूमिका

विपद् जोखिम व्यवस्थापन दिगो विकाससँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विषय हो । प्राकृतिक तथा मानवीय कारणले विपद्जन्य सङ्कटासन्नता र जोखिम निरन्तर बढ्दै गएको छ । विपद् जोखिम विश्लेषण नगरी गरिने भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यले विनाशको आवृत्ति बढाउन सक्ने हुँदा स्थानीय तहमा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई प्राथमिकताका साथ हेर्नु आवश्यक रहेको देखिन्छ । यही सन्दर्भमा विकास निर्माणका कार्य गर्दा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई आत्मसात गर्ने प्रयासका लागि स्थानीय विकास मन्त्रालयले "स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८" तयार गरी लागू गरेको छ ।

"विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६" ले विपद्बाट पर्ने तत्कालीन तथा दीर्घकालीन प्रभावलाई जोखिम व्यवस्थापनका माध्यमबाट न्यून गरी दिगो विकासको लक्ष्य लिएअनुरुप स्थानीय तहमा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई संस्थागत गर्ने उद्देश्यका साथ यो निर्देशिका तर्जुमा गरिएको हो । यस निर्देशिकाले विपद् व्यवस्थापनमा कार्यरत सरकारी निकाय, विकास साझेदार र गैरसरकारी संस्थाहरूका लागि समेत मार्गदर्शन गर्नेछ भने नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिका नियमित विकास प्रक्रियामा विपद् जोखिम व्यवस्थापन मूलप्रवाहीकरण भई संस्थागत हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ । यस निर्देशिकाले स्थानीय निकायहरूलाई विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने महत्वपूर्ण अवसर प्रदान गर्नेछ । सबै स्थानीय निकायले आफ्नो वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमबाट विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा बजेट छुट्याउन तथा विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापनामा समेत यस निर्देशिकाले मार्गनिर्देश गरेको छ ।

यस निर्देशिकाको तयारीका लागि विभिन्न पक्षबाट सहयोग प्रदान गर्ने साझेदार संस्थाहरू तथा विशेषज्ञहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै समुदाय र गाउँ विकास समिति तहमा मस्यौदा निर्देशिका परीक्षण गरी सहयोग गर्ने अक्सफाम जीबी नेपाल, सेभ द चिल्ड्रेन, एक्सनएड नेपाल, लुथरन विश्व फेडरेशन र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने इको-नेपाललाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । निर्देशिकाको सम्पादन तथा अन्तिमरुप दिने कार्यगर्नु हुने उप-सचिव श्री विनोदप्रकाश सिंह र शाखा अधिकृत श्री एकनारायण शर्मालाई पनि धन्यवाद दिन्छु । सबै स्थानीय निकाय र साझेदार संस्थाले यस निर्देशिकाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने र सोअनुरुप स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका माध्यमबाट समुन्नत नेपालको निर्माणमा योगदान प्राप्त हुने अपेक्षा गर्दछु ।

(शीतल बाबु रेग्मी)
सचिव

भ्रष्टाचार विरुद्धको चाल, असल शासनको बहाल ।

स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा प्रक्रिया

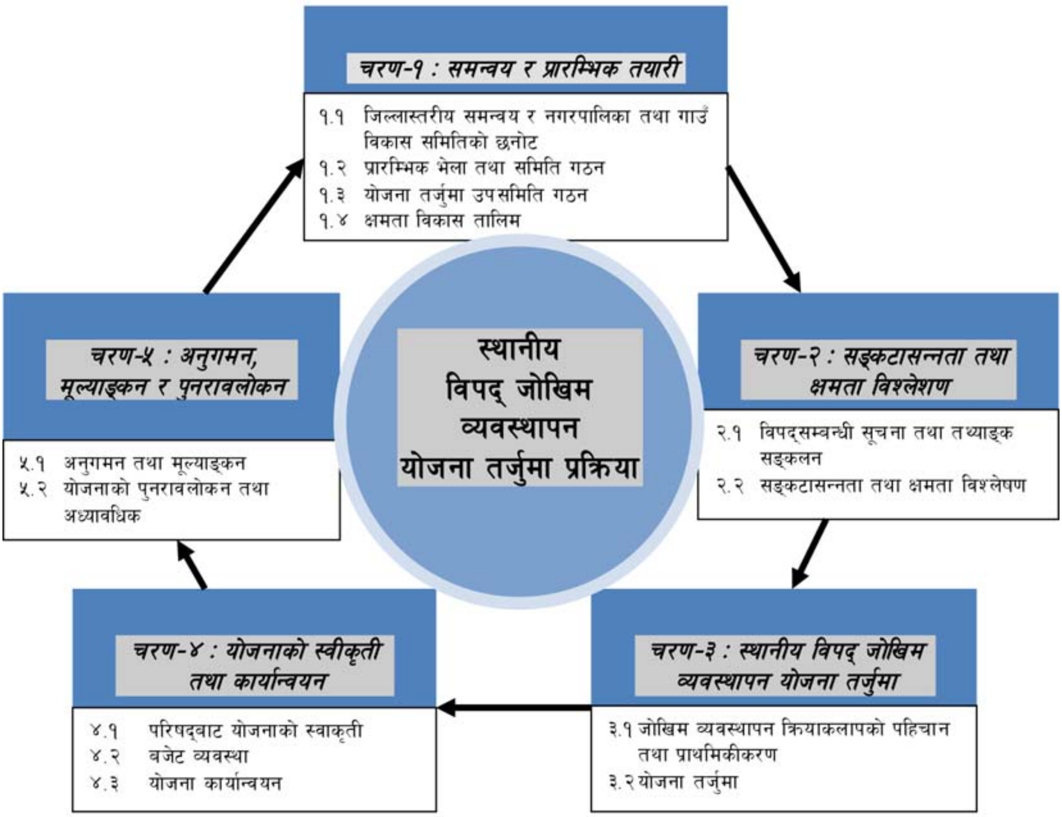

विषयसूची

श्रीमान् सचिवज्यूको सन्देश	३
प्रस्तावना	७
भाग–१: प्रारम्भिक	८
भाग – २: विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना	
चरण–१ : समन्वय र प्रारम्भिक तयारी	११
चरण–२ : सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण	१२
चरण–३ : स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा	१३
चरण–४ : योजनाको स्वीकृति तथा कार्यान्वयन	१३
चरण–५ : अनुगमन, मूल्याङ्कन र पुनरावलोकन	१४
भाग – ३: विविध	१६

अनुसूचीहरू

अनुसूची–१:	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको संरचना, काम, कर्तव्य तथा अधिकार	१९
अनुसूची–२:	योजना तर्जुमा उपसमितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार	२१
अनुसूची–३:	सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन र सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण तालिमको विषयवस्तु	२२
अनुसूची –४:	विपद्का कारण र क्षतिको विवरण	२५
अनुसूची–५:	सङ्कटासन्नता र क्षमता विश्लेषण औजारहरू	२६
अनुसूची–६:	समुदाय तथा वडाहरुको सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण	३३
अनुसूची–७:	सङ्कटासन्नता, क्षमता तथा जोखिम विश्लेषण प्रतिवेदनको नमुना	३५
अनुसूची– ८:	जोखिम व्यवस्थापन क्रियाकलापको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण	३६
अनुसूची– ९:	स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको ढाँचा	३९

स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६८

प्रस्तावना :

नेपाल बाढी, पहिरो, महामारी, आगलागी, शीतलहर र हिमताल विस्फोट, हिमपहिरो तथा विनाशकारी भूकम्पको जोखिममा रहेको मुलुक हो । जलवायु परिवर्तनका कारण पर्ने प्रतिकूल प्रभावबाट पनि नेपाल संवेदनशील अवस्थामा रहेको छ । यस सन्दर्भमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत "विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६" मा व्यवस्था भएबमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापनको क्षेत्रमा पूर्वतयारी तथा जोखिम न्यूनीकरण कार्यलाई विशेष महत्व दिइएको छ । विपद् जोखिम व्यवस्थापनको सवाललाई विकासका योजनासँग मूलप्रवाहीकरण गरी विपद् उत्थानशील समाज निर्माण गर्ने क्रममा जिम्मेवार निकायले पहलकदमी लिन आवश्यक भइसकेको छ । यस परिस्थितिमा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म विस्तार गरी सबै तहका विकास नीति तथा कार्यक्रममा मूलप्रवाहीकरण गर्नु पर्ने यथार्थतालाई आत्मसात गर्दै दिगो विकासको मान्यतालाई सुनिश्चित गर्न, प्रभावित सबै वर्ग, समुदाय एवं क्षेत्रको पहुँच र स्वमित्व स्थापित हुनेगरी स्थानीय स्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम् परिचालन गर्दै विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई सहभागितामूलक, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी र जिम्मेवार बनाउन विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ को मूल भावना तथा मर्मलाई आत्मसात गर्दै स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा २ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो "स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६८" स्वीकृत गरी लागू गरिएको छ ।

भाग –१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस निर्देशिकाको नाम "स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६८" रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

(क) "ऐन" भन्नाले स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ लाई सम्झनुपर्छ ।

(ख) "नियमावली" भन्नाले स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ लाई सम्झनुपर्छ ।

(ग) "मन्त्रालय" भन्नाले स्थानीय विकास मन्त्रालयलाई सम्झनुपर्छ ।

(घ) "विषयगत मन्त्रालय" भन्नाले स्थानीय विकास मन्त्रालयबाहेकका नेपाल सरकारका विकास निर्माण एवं सेवा सुविधाको प्रवाहसँग सम्बन्धित अन्य मन्त्रालयहरूलाई सम्झनुपर्छ ।

(ङ) "राष्ट्रिय रणनीति" भन्नाले नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको "विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६" लाई सम्झनुपर्छ ।

(च) "विकास साझेदार" भन्नाले नेपाल सरकारसँग भएको सम्झौताबमोजिम नगद, जिन्सी एवं प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने द्विपक्षीय एवं बहुपक्षीय दातृ निकाय, संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय निकायहरू तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था र रेडक्रस अभियानका अङ्ग आदिलाई सम्झनुपर्छ ।

(छ) "स्थानीय निकाय" भन्नाले स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ बमोजिम गठित गाउँ विकास समिति र नगरपालिका (उपमहानगरपालिका र महानगरपालिकासमेत) लाई सम्झनुपर्छ ।

(ज) "स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति" भन्नाले विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ बमोजिम नगरपालिका एवं गाउँ विकास समिति, वडा र समुदाय तहमा गठन भएका विपद् व्यवस्थापन समिति तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा कार्य गर्ने मूल उद्देश्य लिएर गठन भएका अन्य समितिहरूलाई समेत् सम्झनुपर्छ ।

(झ) "उपसमिति" भन्नाले यस निर्देशिकाबमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले गठन गरेको योजना तर्जुमा उपसमितिलाई सम्झनुपर्छ ।

(ञ) "विषयगत कार्यालय" भन्नाले नेपाल सरकारका विभिन्न विषयगत मन्त्रालयअन्तर्गत रहेका जिल्ला, नगरपालिका र गाउँ विकास समितिस्थित कार्यालयसमेतलाई सम्झनुपर्छ ।

(ट) "गैरसरकारी संस्था" भन्नाले यस निर्देशिकाको प्रयोजनको लागि प्रचलित कानुनबमोजिम

स्थापना भएका र स्थानीय निकायको परिषद्बाट आफ्नो कार्यक्रम स्वीकृत गराई स्थानीय निकायसँग समन्वय गरी कार्य सञ्चालन गर्ने गैरनाफामूलक संस्थालाई सम्झनुपर्छ ।

(ठ) "सामुदायिक संस्था" भन्नाले जनचेतना अभिवृद्धि, तालिम, अभिमुखीकरण, सीप विकास, बचत, कर्जा परिचालन र सशक्तीकरण गर्ने उद्देश्यले निश्चित प्रक्रिया अवलम्बन गरी प्रचलित कानुनबमोजिम स्थापना भएका तथा स्थानीय निकायमा सूचीकृत समुदायमा आधारित संस्थालाई सम्झनुपर्छ ।

(ड) "सामुदायिक प्रकोप व्यवस्थापन समिति" भन्नाले विपद्को सामना गरी सुरक्षित समुदायको विकासका लागि समुदाय तहमा विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनःस्थापनजस्ता कार्य गर्ने उद्देश्यले गठन भई स्थानीय निकायमा सूचीकृत सामुदायिक संस्थालाई सम्झनुपर्छ ।

(ढ) "योजना" भन्नाले यस निर्देशिकाबमोजिम तयार हुने स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई जनाउने छ ।

(ण) "कार्यक्रम" भन्नाले निश्चित उद्देश्य प्राप्तिका लागि तयार गरिएको क्षेत्रगत वा बहुक्षेत्रगत कार्यक्रमलाई सम्झनुपर्छ ।

(त) "आयोजना" भन्नाले कुनै भौगोलिक क्षेत्र वा कार्यक्षेत्रमा निश्चित अवधि र लागतसमेत तोकी निर्धारित उद्देश्य प्राप्तिका लागि तयार गरिएको आयोजनालाई सम्झनुपर्छ ।

(थ) "अनुदान" भन्नाले नेपाल सरकारबाट जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका र गाउँ विकास समितिलाई प्राप्त हुने निःशर्त तथा सशर्त अनुदान, विभिन्न मन्त्रालय, कार्यक्रम, विकास समिति, कोष र दातृ निकायबाट उपलब्ध हुने वित्तीय, प्राविधिक एवं वस्तुगत सहयोगसमेतलाई सम्झनुपर्छ ।

(द) "लक्षित समूह" भन्नाले आर्थिक रूपमा पछाडि परेका विपन्न वर्गका महिला एवं बालबालिका तथा आर्थिक र सामाजिक रूपमा पिछडिएका सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, ज्येष्ठ नागरिक, दलित, आदिवासी, जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, एकल महिला, प्रकोप प्रभावित वा सङ्कटासन्न समुदाय तथा व्यक्तिहरू, मधेशी, मुश्लिमजस्ता वर्ग एवं नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका वर्ग एवं समुदायलाई सम्झनुपर्छ ।

३. विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको परिचय :

सम्भावित विपद्को जोखिम कम गर्न, विपद्को समयमा आपत्कालीन कार्य सम्पादन गर्न र विपद् पश्चात् पुनःस्थापन तथा पुनर्निर्माणका लागि दिशानिर्देश गर्न तयार गरिएको योजनाबद्ध कार्यक्रम, कार्यजिम्मेवारी तथा बजेटसहितको ढाँचा नै विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना हो, जसले :

(क) स्थानीय निकाय, समुदाय र सरोकारवालाको प्रत्यक्ष र सक्रिय सहभागिताको प्रत्याभूति गर्छ ।

(ख) विपद्द्वारा हुन सक्ने जनधनको क्षति र साधनस्रोत र संरचनामा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावको विश्लेषण गर्छ ।

(ग) प्रकोपको नक्साङ्कन गरी समुदायमा रहेको सङ्कटासन्नताको पहिचान, स्तरीकरण तथा क्षमता विश्लेषण गरी जोखिम न्यूनीकरण गर्ने विधिको प्रयोगमा जोड दिन्छ ।

(घ) आवश्यकताअनुसार विकासप्रक्रियामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै विपद् पूर्व, विपद्को समयमा र विपद् पश्चात् गर्नु पर्ने कार्यलाई प्राथमिकीकरण गर्छ।

४. निर्देशिकाको परिचय तथा उद्देश्य :

विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई संस्थागत गरी विपद् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्न स्थानीय तहका आवधिक र वार्षिक कार्यक्रममा समेत मूलप्रवाहीकरण गरी दिगो विकास गर्ने हेतुले योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई सुनिश्चित गर्न तयार गरिएको मार्गदर्शन नै "विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका" हो। यस निर्देशिकाको उद्देश्य देहायबमोजिम हुनेछ :

(क) स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्न न्यूनतम आधार तथा साझा मापदण्ड निर्धारण गर्नु,

(ख) स्थानीय तहमा रहेको विपद्को सङ्कटासन्नता, जोखिम र क्षमता विश्लेषण गर्न र सोहीबमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापनका प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमसहितको योजना तर्जुमा गरी विपद् उत्थानशील समुदायको निर्माणमा योगदान गर्नु,

(ग) स्थानीय तहका नीति तथा विकास कार्यक्रममा सबै क्षेत्र र वर्गको समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गरी विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई संस्थागत गर्न मार्ग प्रशस्त गर्नु।

५. निर्देशिकाको कार्यान्वयन र सीमा :

यस निर्देशिकाको प्रयोग स्थानीय निकायहरूले आफ्नो नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गको रूपमा गर्नेछन्। निर्देशिकाको प्रयोगबाट नगरपालिका र गाउँ विकास समितिले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विपद् जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रभावित समुदायलाई उपलब्ध गराउने सेवा तथा सुविधाको प्रवाहसम्म मात्र यसको उपयोग गरिनेछ।

भाग –२

विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा

योजना तर्जुमाका चरणबद्ध प्रक्रिया

योजना तर्जुमा गर्दा नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिका सबै वडा र गाउँ-टोल तथा बस्तीका प्रभावित तथा सङ्कटासन्न समुदायको प्रत्यक्ष र समावेशीयुक्त सहभागिता सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ। योजना तर्जुमा गर्दा समावेशी, सहभागितामूलक र यथार्थपरक बनाउन निम्नअनुसारका प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिनेछन् :

चरण – १ : समन्वय र प्रारम्भिक तयारी

१.१ जिल्लास्तरीय समन्वय र नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति छनोट :

१.१.१ नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्ने क्रममा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला विकास समिति र जिल्लास्थित अन्य सङ्घसंस्था तथा निकायसँग प्रभावकारी समन्वय गर्नु पर्नेछ।

१.१.२ जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला विकास समिति, विषयगत कार्यालय तथा अन्य गैरसरकारी संस्थाको सहयोगमा योजना बनाउने भए उच्च सङ्कटासन्न नगरपालिका र गाउँ विकास समितिलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ। यसरी गाउँ विकास समिति छनोट गर्दा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन (पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य) योजनाले गरेको सङ्कटासन्नता स्तरीकरणलाई आधार मानी नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको छनोट गर्नु पर्नेछ।

१.२ प्रारम्भिक भेला तथा समिति गठन :

योजना तर्जुमाको लागि नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिका पदाधिकारी तथा सदस्य, गाविस संयन्त्रका प्रतिनिधि, वडा समितिका सदस्य, सुरक्षा निकाय, विद्यालय, सामुदायिक प्रकोप व्यवस्थापन समितिका प्रतिनिधि, गैरसरकारी संस्था र अन्य सरोकारवालासमेतको सहभागितामा कार्यशाला आयोजना गरी सहभागीहरूलाई विपद् जोखिम व्यवस्थापनको अवधारणा र योजना तर्जुमासम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्नु पर्नेछ। कार्यशालाको अन्तमा अनुसूची-१ बमोजिम स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरिनेछ।

१.३ योजना तर्जुमा उपसमिति गठन :

स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले योजना तर्जुमाका लागि विपद्सम्बन्धी अनुभव तथा ज्ञान भएका समितिका सदस्य तथा प्रभावित समुदायबाट समेत सदस्य मनोनयन गरी स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा उपसमिति गठन गर्नु पर्नेछ। यसरी गठित उपसमितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार अनुसूची-२ बमोजिम हुनेछ। उपसमितिले कार्यसम्पादन गर्न नगरपालिका

तथा गाउँ विकास समितिमा कार्यरत सामाजिक परिचालक, प्राविधिक कर्मचारीहरूबाट आवश्यक सहयोग लिन सक्नेछ ।

१.४ क्षमता विकास तालिम :

१.४.१ स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, योजना तर्जुमा उपसमिति, सामाजिक परिचालक र कर्मचारीको योजना तर्जुमा क्षमता बढाउन 'सामुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन र सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण' सम्बन्धी तालिम आवश्यकताअनुसार आयोजना गर्नु पर्नेछ । यस्तो तालिम सम्भाव्यताको आधारमा दुई वा सोभन्दा बढी नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले संयुक्त रूपमा पनि सञ्चालन गर्न सक्नेछन् । तालिमको विषयसूची र कार्यअवधि अनुसूची ३ बमोजिम हुनेछ ।

१.४.२ उपदफा १.४.१ बमोजिमको तालिमपश्चात् उपसमितिले स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्न समय तथा कार्यजिम्मेवारी सहितको कार्यतालिका तयार गरी कार्य सम्पन्न गर्नु पर्नेछ । कार्यतालिका तयार गर्दा स्थानीय योजना तर्जुमा प्रक्रियासँग मिलान हुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

चरण– २. सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण

२.१ विपद्सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन

२.१.१ योजना तर्जुमा उपसमितिले सामाजिक परिचालक तथा कर्मचारीसमेत परिचालन गरी अनुसूची-४ बमोजिम समुदाय र वडातहको विपद्सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नु पर्नेछ। सूचना सङ्कलन गर्दा स्थानीय समुदायलाई विपद् जोखिम व्यवस्थापन र योजनाको औचित्यबारे जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

२.१.२ उपदफा २.१.१ बमोजिम सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा आवश्यकताअनुसार अनुसूची ५ बमोजिमका सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण औजारहरू (VCA Tools) को प्रयोग गर्नु पर्नेछ । सङ्कलित सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्वासनीयता कायम गर्न जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला विकास समिति र जिल्लामा कार्यरत अन्य निकायसँग भएका सूचना तथा तथ्याङ्कसँग भिडाएर यथार्थताको परीक्षण गर्नु पर्नेछ ।

२.२ सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण

२.२.१ दफा २.१ बमोजिम सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण प्रयोजनको लागि सङ्कलित तथ्याङ्कलाई अनुसूची ६ बमोजिम विश्लेषण गरी समुदाय एवं वडाको छुट्टाछुट्टै र नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिस्तरको एकीकृत सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण गर्नु पर्नेछ ।

२.२.२ उपदफा २.२.१ बमोजिम सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणको आधारमा समुदाय, वडा र नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको अनुसूची ७ बमोजिम एकीकृत रूपको

विपद् जोखिम पार्श्वचित्र तयार गर्नु पर्नेछ । यसरी तयार भएको पार्श्वचित्र नगरपालिका तथा गाउँ विकास पार्श्वचित्रमा समावेश गरी प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

चरण – ३ : स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा

३.१ जोखिम व्यवस्थापन क्रियाकलापको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

विपद् जोखिम पार्श्वचित्रमा पहिचान भएका जोखिमको व्यवस्थापन गर्न समुदाय, वडा र नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति तहमा सञ्चालन गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरूको पहिचान गरी अनुसूची ८ को ढाँचाबमोजिम प्राथमिकता निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

स्पष्टीकरण : क्रियाकलापको प्राथमिकीकरण गर्दा सङ्कटासन्न समुदाय, गरिब, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, महिला, दलित तथा जनजातिसमेतको सहभागिता सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।

३.२ योजना तर्जुमा

३.२.१ समुदाय र वडा तहबाट प्राथमिकीकरण भएका विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई एकीकृत गरी अनुसूची ९ बमोजिमको ढाँचामा स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको मस्यौदा तयार गर्नु पर्नेछ ।

३.२.२ योजना तर्जुमा उपसमितिबाट उपदफा ३.२.१ बमोजिम तयार भएको मस्यौदा योजनामाथि विस्तृत छलफल गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले सबै क्षेत्र र वर्गको समेत प्रतिनिधित्व हुने गरी बृहत् कार्यशालाको आयोजना गर्नु पर्नेछ । कार्यशालाबाट प्राप्त पृष्ठपोषणसमेत समावेश गरी मस्यौदा योजनालाई अन्तिम रूप दिई नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

३.२.३ उपदफा ३.२.२ बमोजिम आयोजित कार्यशालाले योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन समितिको सदस्यको संयोजकत्वमा अनसूची १० को ढाँचालाई आधार मानेर आवश्यकताअनुसार कार्यजिम्मेवारी सहित ५ देखि ७ जनासम्म सदस्य रहेको कार्यदलहरू गठन गर्नु पर्नेछ ।

चरण – ४ : योजनाको स्वीकृति तथा कार्यान्वयन

४.१ योजनाको स्वीकृति :

स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिबाट तयार भएको स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी नगर तथा गाउँ परिषद्बाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

४.२ बजेट व्यवस्था :

४.२.१ स्वीकृत योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकता प्राप्त क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले आफ्नो क्षमता अनुसार आवश्यक बजेट

विनियोजन गर्नु पर्नेछ ।

४.२.२ योजना कार्यान्वयनको लागि नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला विकास समिति, विषयगत कार्यालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था तथा दातृ निकायसमेतको समन्वय र सहयोगमा बजेटको व्यवस्था गर्नेछ ।

४.२.३ स्वीकृत योजना कार्यान्वयनको लागि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत "विपद् जोखिम न्यूनीकरणसम्बन्धी प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम-चार (Flagship IV) समुदायमा आधारित एकीकृत विपद् व्यवस्थापन योजना"बाट समेत बजेट परिचालनको व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

४.३ योजना कार्यान्वयन :

४.३.१ नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले स्वीकृत विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमार्फत् कार्यान्वयन गराउन प्राथमिकता दिनेछन् ।

४.३.२ स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले स्वीकृत योजना विषयगत कार्यालय, समुदाय, सङ्घसंस्था तथा निजी क्षेत्र एवं समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन समितिसमेतको सहयोग लिई कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

चरण – ५ : अनुगमन, मूल्याङ्कन र पुनरावलोकन

५.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

५.१.१ नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनको समेत नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

५.१.२ नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिमा गठित अनुगमन समितिले विपद् जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्यक्रमको प्रभावकारिता समेत मूल्याङ्कन गरी आवश्यकताअनुसार नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिलाई सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

५.१.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरणसम्बन्धी प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम (Flagship Programme) बाट नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिअन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि स्वीकृत गरिएका अनुगमन सूचकहरूबमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

५.१.४ विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने संस्थाहरूले आफ्नो अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय, स्थानीय निकाय र स्थानीय विकास मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

५.२ योजनाको पुनरावलोकन तथा अध्यावधिक

५.२.१ नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको कुनै पनि क्षेत्रमा उत्पन्न विपद्ले सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिममा पारेको परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्न प्रत्येक वर्ष योजनाको पुनरावलोकन गरी वार्षिक कार्यक्रम तथा योजना तयार गर्नु पर्नेछ।

५.२.२ विपद् जोखिम व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन प्रत्येक पाँच वर्षमा योजनाको बृहत् पुनरावलोकन गरी अध्यावधिक गर्नु पर्नेछ।

भाग –३

विविध

३.१ स्थानीय विकास मन्त्रालयको जिम्मेवारी :

(क) विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमलाई विकासका नीति, योजना र कार्यक्रममा मूलप्रवाहीकरण गर्न आवश्यक पहल गर्नु पर्नेछ ।

(ख) जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका, गाउँ विकास समिति तथा समुदाय तहको विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरी लागू गर्न आवश्यक पर्ने हातेपुस्तिकाहरू (Manuals) तयार गर्न सक्नेछ ।

(ग) विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित निकायमा बजेट विनियोजनको व्यवस्था मिलाउन समन्वय गर्न सक्नेछ ।

(घ) विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय निकायमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न स्थानीय निकायलाई उत्प्रेरित गर्नु पर्नेछ ।

(ङ) कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

३.२. जिल्ला विकास समितिको जिम्मेवारी :

(क) नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिमा कार्यरत कर्मचारी तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूलाई विपद् जोखिम व्यवस्थापन (Disaster Risk Management) सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(ख) विपद् जोखिम व्यवस्थापनको क्षेत्रमा जिल्लामा कार्य गर्ने विभिन्न सङ्घसंस्था र सो अन्तर्गत रहेका दक्ष जनशक्ति तथा स्वतन्त्र विज्ञहरूको समूह (Roster) तयार गर्नु पर्नेछ ।

(ग) जिल्लाको वार्षिक तथा आवधिक योजनामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(घ) नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति स्तरीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिहरूलाई प्रोत्साहन गर्नु पर्नेछ ।

(ङ) जिल्लामा सञ्चालित विपद् जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

(च) जिल्लामा विपद् जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्यमा संलग्न गैरसरकारी सङ्घसंस्था तथा निजी क्षेत्रको कार्यक्रममा आवश्यकताअनुसार समन्वय, सहजीकरण तथा सहकार्य गर्नु पर्नेछ ।

(छ) नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिद्वारा स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना

तर्जुमा भइसकेको अवस्थामा जिल्ला विकास समितिले सोबमोजिम जिल्ला विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्नु पर्नेछ भने जिल्ला विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा भइसकेको अवस्थामा सोहीबमोजिम स्थानीय विपद् जोखिम योजना तर्जुमा गर्ने गरी नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिलाई सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

३.३ नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको विशेष जिम्मेवारी :

(क) नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिलका सङ्कटासन्न वडा र आवास क्षेत्र र समुदाय तहको विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न आर्थिक एवं प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(ख) स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयन र समुदायको क्षमता अभिवृद्धिका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(ग) विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने क्रममा आवश्यकताअनुसार अन्य स्थानीय निकायसँग समेत समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

(घ) सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति (Community Disaster Management Committee, CDMC) लाई गाउँ विकास समितिमा सूचीकरण गरी वार्षिक रूपमा नवीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(ङ) विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरूलाई नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको वार्षिक तथा आवधिक योजनामा प्राथमिकताका साथ समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(च) विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका क्रममा नगर विकास समिति, सहरी विकास विभागको आवास महाशाखा तथा सोसँग सम्बन्धित कार्यालय, सडक विभाग वा सडक डिभिजन कार्यालय, नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, दूरसञ्चार कार्यालयहरूलगायत सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रसँग समेत प्रभावकारी समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

३.४ योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन एवं समन्वय :

३.४.१ विषयगत मन्त्रालय तथा निकाय, विकास साझेदार सङ्घसंस्था, निजी क्षेत्र, सञ्चारजगत तथा नागरिक समाजसँग सहकार्य गरी विशेष उद्देश्य हासिल गर्नका लागि भएको सम्झौताबमोजिम कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन यस निर्देशिकाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

३.४.२ यस निर्देशिकामा भएका मूलभूत सिद्धान्तको पालना हुने गरी कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नु गराउनु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

३.४.३ स्थानीय तहमा तर्जुमा तथा कार्यान्वयन हुने विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी सबै कार्यक्रमलाई स्थानीय निकायको विकास योजनाको परिपूरक हुने गरी सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

३.४.४ स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने विपद् जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी सम्पूर्ण योजना तथा कार्यक्रमहरू सम्बन्धित सबै सरोकारवाला निकाय, सङ्घसंस्था तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरूले समेत यसै निर्देशिकाबमोजिम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

३.५ थपघट र हेरफेर :

यस निर्देशिका कार्यान्वयनका क्रममा कुनै बाधा अड्चन आइपरेमा त्यस्तो बाधा अडचन फुकाउने प्रयोजनका लागि मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार व्याख्या, थपघट, संशोधन वा हेरफेर गर्न सक्नेछ।

३.६ खारेजी र बचाउ :

३.६.१ यस निर्देशिका लागू हुनुपूर्व विपद् जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी स्वीकृत तथा कार्यान्वयन भएका योजना तथा कार्यक्रम यसै निर्देशिकाबमोजिम सञ्चालन भएको मानिनेछ।

३.६.२ यस निर्देशिकामा उल्लिखित प्रावधानहरू स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ तथा स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ सँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म स्वतः अमान्य हुनेछन्।

अनुसूची–१
(दफा १.२ सँग सम्बन्धित)
स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको संरचना, काम, कर्तव्य तथा अधिकार

१.१ स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन

<table>
<tr><th>क्र. सं.</th><th>प्रतिनिधित्व</th><th>पद</th><th>कैफियत</th></tr>
<tr><td>१.</td><td>नगपालिका/गाउँ विकास समिति प्रमुख</td><td>अध्यक्ष</td><td rowspan="8">नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिले स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको संरचनामा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्न सक्नेछन् । त्यसैगरी स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिका पदेन सदस्यबाहेक मनोनित सदस्यको पदावधि बढीमा दुई वर्षको हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।</td></tr>
<tr><td>२</td><td>वडा अध्यक्षमध्येबाट नगर/गाउँ परिषद्ले मनोनयन गरेका तीनजना वडाध्यक्षहरू</td><td>सदस्य</td></tr>
<tr><td>३</td><td>विपद् परेका वडाको वडाध्यक्ष</td><td>सदस्य</td></tr>
<tr><td>४</td><td>वडासदस्यहरूमध्येबाट नगर/गाउँ परिषद्ले मनोनयन गरेका दुईजना वडासदस्यहरू</td><td>सदस्य</td></tr>
<tr><td>५</td><td>राष्ट्रियस्तरका राजनीतिक दलका नगरपालिका/गाउँ विकास समिति स्तरीय प्रतिनिधि</td><td>सदस्य</td></tr>
<tr><td>६</td><td>नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय गैरसरकारी संस्था, सामुदायिक संस्था, सामाजिक सङ्घसंस्था वा प्रतिष्ठित समाजसेवीमध्ये नगर/गाउँ परिषद्ले मनोनित गरेका चारजना (यसमा महिला र दलित अनिवार्य रूपमा हुनु पर्नेछ)</td><td>सदस्य</td></tr>
<tr><td>७</td><td>स्थानीयस्तरमा उपलब्ध विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी विज्ञमध्ये नगर/गाउँपरिषद्ले मनोनयन गरेका दुई जना</td><td>सदस्य</td></tr>
<tr><td>८</td><td>नगरपालिकाका कार्यकारी प्रमुख/गाउँ विकास समितिका सचिव</td><td>सदस्य सचिव</td></tr>
</table>

१.२ स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य तथा अधिकार

विपद् व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति २०६६ ले समेत स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था गरेको छ । सो अनुसारसमेत स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार निम्नअनुसार हुनेछ :

- नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति क्षेत्रको विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वय र अनुगमन गर्नु,
- जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र गाउँस्तरमा गठन हुने विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी अन्य समिति तथा उपसमितिलाई सहयोग पुऱ्याउनु,
- नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिस्तरका कर्मचारी, नागरिक समाजका प्रतिनिधि तथा राजनीतिक दलका प्रतिनिधिलाई विपद्सम्बन्धी तालिम, प्रशिक्षण दिने वा दिने व्यवस्था मिलाउनु,

- विपद् व्यवस्थापनका लागि गाउँस्तरीय विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना र सञ्चालनको व्यवस्था मिलाउनु,
- विपद् व्यवस्थापनको लागि वार्षिक बजेट छुट्याउनु,
- विपद्को अवस्थामा वा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका गतिविधिमा बजेट परिचालन तत्कालै हुने व्यवस्था मिलाउनु,
- नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिका भौतिक संरचना निर्माण प्रक्रियामा सरकार तथा जिल्ला स्तरबाट लागू भएका नीति-निर्देशन कार्यान्वय गर्नु, गराउनु,
- सबै सरोकारवालाको सहभागितामा विपद् व्यवस्थापन योजना, आपत्कालीन कार्ययोजना, पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ,
- विपद् प्रभावित क्षेत्रमा उद्धार, राहतको व्यवस्था गर्नु,
- नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिका लागि विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी आवश्यक दस्तावेज तयार गर्नु,
- विपद्बाट विस्थापित समुदायलाई पुनःस्थापन गर्न जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सघाउनु,
- नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिस्तरको प्रकोप जोखिम नक्सा बनाउने,
- विकास निर्माणका योजनामा विपद् व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरणका अवधारणालाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने गराउने तथा त्यससँग सम्बद्ध कार्य गर्नु पर्नेछ,
- सामुदायिक प्रकोप व्यवस्थापन समितिहरूलाई नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिमा आबद्ध गराई तिनको सूची कायम गरी समितिहरूका कार्यक्रमलाई सघाउने,
- विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्य गर्ने, गराउने,
- विपद् व्यवस्थापन प्रक्रियालाई समावेशी र सहभागितामूलक बनाउन निम्नअनुसारका अन्तर्निहीत क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राख्ने प्रत्याभूति गर्नु पर्नेछ :
    - ♦ लैङ्गिक समानता,
    - ♦ सामाजिक समावेशीकरण,
    - ♦ आपङ्गता तथा सीमान्तीक्रित समुदायको पहुँच,
    - ♦ जीविकोपार्जनका वैकल्पिक क्षेत्रको पहिचान र पछाडि पारिएका वर्गको पहुँच,
    - ♦ प्रभावित समुदायको मानवअधिकारको संरक्षण,
    - ♦ प्रतिकार्यमा न्यूनतम मापदण्डको सुनिश्चितता ।
- स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन तथा प्रचलित नेपाल कानुनबमोजिम सरकार, जिल्ला दैवी प्रकोप तथा उद्धार समिति, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था र दातृ निकायसँग समन्वय गरी विपद् व्यवस्थापनका लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।

***स्रोत** : विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति २०६६, नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, अनुसूची ८ ।*

अनुसूची–२
(दफा १.३ सँग सम्बन्धित)

योजना तर्जुमा उपसमितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार

१. योजना तर्जुमा प्रक्रियामा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला विकास समिति र विषयगत कार्यालय, नगरपालिका, गाउँ विकास समिति, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसहित अन्य सरोकारवाला र निकायसँग नियमित समन्वय गरी सुझाव लिने ।

२. नगरपालिका एवं गाउँ विकास समिति तथा वडास्तरमा सञ्चालन गरिने सहभागितामूलक सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका लागि तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन गरी विश्लेषण गर्ने ।

३. जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला विकास समिति र विषयगत कार्यालय, नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिका दस्तावेजहरू अध्ययन गरी आवश्यक द्वितीय सूचना सङ्कलन, परीक्षण र विश्लेषण गर्ने ।

४. स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्न अपनाइने प्रक्रिया र विधिबाट प्राप्त सूचना र तथ्याङ्कको आधारमा समुदाय, वडा र नगरपालिका एवं गाविसको विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्ने ।

५. योजना तर्जुमा प्रक्रियाको हरेक चरणमा विपद् प्रभावित तथा सङ्कटासन्न समुदायका प्रतिनिधि, महिला, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, तथा सबै जातजाति र वर्गको प्रतिनिधित्वलाई सुनिश्चित गराउने ।

६. समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन समिति तथा पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि आवश्यक ठानिएका कार्यदलहरू गठन गर्न सहजीकरण गर्ने ।

७. जिम्मेवारीसहितको कार्यतालिका तयार गरी आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरेर स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्ने ।

८. सबै प्रक्रिया र विधि पूरा गरी तयार भएको स्थनीय विपद् व्यवस्थापन योजना स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसमक्ष पेश गर्ने ।

अनुसूची–३
(**दफा १.४.१ सँग सम्बन्धित**)

सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन र सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण तालिमको विषयवस्तु

समय तालिका :

सेसन	कार्यक्रम	समय
पहिलो दिन		
०	सहभागी आगमन/दर्ता	०
१	तालिमको उद्देश्य, सहभागीबीच परिचय, तालिमका नियम र समूह निर्माण	१ घण्टा
२	विपद् व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने शब्दावली	१:३० घण्टा
३	प्रकोपको परिचय, प्रकार, कारण र प्रभाव	१:३० घण्टा
४	विपद् व्यवस्थापन : आवश्यकता तथा महत्व र विपद् व्यवस्थापन चक्र	२:३० घण्टा
५	सहभागितामूलक र समावेशी विपद् व्यवस्थापन (अपाङ्गता, महिला, बालबालिका र जेष्ठ नागरिक केन्द्रित)	१:३० घण्टा
दोस्रो दिन		
६	सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन : परिभाषा, इतिहास र आवश्यकता	२:०० घण्टा
७	समुदायमा आधारित अवधारणा, सामाजिक समावेशीकरणका लागि अन्तरनिहित सवाल	१:३० घण्टा
८	समुदायमा आधारित विपद् जोखिम व्यवस्थापन प्रक्रिया	२:०० घण्टा
९	समुदायमा आधारित विपद् जोखिम व्यवस्थापनका औजार तथा विधिहरू	१:३० घण्टा
१०	स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना, उद्देश्य, महत्व र तर्जुमा प्रक्रिया	१:०० घण्टा
तेस्रो दिन		
११	सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिम विश्लेषणको अवधारणा, प्रक्रियाबारे जानकारी	१:३० घण्टा
१२	सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका औजार र तिनको प्रयोगविधि	४:०० घण्टा
१३	समुदाय तथा वडातहका सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन विधि	१ घण्टा
१४	सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण प्रतिवेदनको ढाँचाबारे छलफल	१ घण्टा
१५	स्थलगत कार्य तथा अभ्यासबारे छलफल र तयारी	३० मिनेट

चौथो दिन		
०	सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका लागि कार्यक्षेत्र प्रस्थान	१ घण्टा
१६	औजारको प्रयोग विधिबारे समूहमा अभ्यास : प्रकोपको सूचीकरण र स्तरीकरण, प्रकोप पात्रोको तयारी, विपद्को ऐतिहासिक समयरेखा तयारी, सामाजिक नक्सा तयारी, समस्या वृक्ष विश्लेषण, धरातलीय हिँडाइ, संस्थागत विश्लेषण वा रोटी चित्र, लक्षित समूह छलफल, गतिशीलता नक्सा, प्रत्यक्ष अवलोकन	७ घण्टा
पाचौँ दिन		
१	विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा रहेका विद्यमान नीतिगत व्यवस्था र संरचना	१:३० घन्टा
२	अभ्यासको नतिजा लेखन र प्रतिवेदन तयारीका लागि समूह कार्य	३:३० घण्टा
३	प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा छलफल र सहमति	२:०० घण्टा
४	कार्ययोजना तयारी र समापन ।	१ घण्टा

स्रोत : नेपाल रेडक्रस सोसाइटीको समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन तालिम निर्देशिका तथा सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण औजार र अक्सफाम, एक्सनएड र अन्य संस्थाका सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण हाते पुस्तिकाहरूबाट परिमार्जनसहित एकीकृत रूपमा तयार गरिएको ।

नोट : उपरोक्त समयतालिका तथा तालिम सेसन आवश्यकताअनुसार थपघट वा परिमार्जन गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची -४
(दफा २.१.१ सँग सम्बन्धित)

विपद्का कारण र क्षतिको विवरण (विगत २५ वर्ष र पछिल्लो ५ वर्षको) :

गाउँ विकास समिति/नगरपालिका :............... वडा : समुदाय : ....प्रकोप : ....

क.सं.	क्षतिको विवरण	अघिल्लो २५ वर्षको	पछिल्लो पाँच वर्षको						सूचना पुष्टि गरिएको विधि
			५	४	३	२	१	जम्मा	
१	मानवीय क्षति (मृत्यु) सङ्ख्या								
१.१	बिरामी, अपाङ्गता र घाइतेको सङ्ख्या								
२	प्रभावित परिवार सङ्ख्या								
३	पूर्णक्षति भएका घर सङ्ख्या								
४	क्षति भएको जम्मा सम्पत्ति रु.								
४.१	क्षति भएको व्यक्तिगत धनमाल (रु. हजारमा)								
४.२	पुल								
४.३	बाटो/सडक								
४.४	विद्यालय								
४.५	स्वास्थ्य चौकी								
४.६	सामुदायिक भवन								
४.७	क्षति भएको बाली (रु हजारमा)								
४.८	क्षति भएको घरपालुवा पशु सङ्ख्या								
	गाई								
	भैँसी								
	खसी तथा बाख्रा								
	अन्य (खुलाउने)								
५	खेतीयोग्य भूमि र वन क्षेत्रको क्षति (विघा वा रोपनी)								

क.सं.	क्षतिको विवरण	अघिल्लो २५ वर्षको	पछिल्लो पाँच वर्षको						पुष्ट्याइँका विधि
			५	४	३	२	१	जम्मा	
६	विपद्बाट परेको सामाजिक प्रभाव								
६.१	विपद्मा परी मानिस हराएको								
६.२	विपद्का कारण भएका महिला हिंसा								
६.३	विपद्पछि लुटपाट, हिंसा र अन्य सामाजिक अपराध								
६.४	विपद्का कारण सामुदायिक संस्थाको निस्क्रियता								

नोट : *सूचना सङ्कलन गर्दा हरेक प्रकोपको लागि अलग-अलग फारम प्रयोग गर्नुपर्छ।*

अनुसूची–५
(दफा २.१.२ सँग सम्बन्धित)

सङ्कटासन्नता र क्षमता विश्लेषण औजारहरू

१. प्रकोप नक्साङ्कन तथा स्तरीकरण :

समुदाय तथा गाउँमा हुने विपद्जन्य घटना र जनधनको क्षतिका आधारमा प्रकोपको सूची तयार गरी धेरै क्षति गर्ने प्रकोप पहिचान गरी स्तरीकरण गर्नु पर्नेछ। समुदाय र वडाका अलग अलग सूचीलाई एकीकृत गरेर नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिभित्र हुने प्रकोपको सूची र स्तरीकरण गर्न निम्नबमोजिमको तालिका प्रयोग गर्नु पर्छ :

प्रकोप	बाढी	पहिरो	आगलागी	हुरीबतास	महामारी	भूकम्प	शीतलहर	हिमताल विष्फोट	जनावर आतङ्क
बाढी									
पहिरो									
आगलागी									
हुरीबतास									
महामारी									
भूकम्प									
हिमताल विष्फोट									
शीतलहर									
जङ्गली जनावर आतङ्क									
जम्मा अङ्क									
स्तर									

२. प्रकोप पात्रो :

समुदाय वडा हुँदै नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिभित्र कुन समयमा कुन प्रकोप हुन्छ भनेर पत्ता लगाई त्यसको समयरेखा तयार गर्नु पर्छ जसलाई प्रकोप पात्रो भनिन्छ। यसको लागि निम्नबमोजिमको तालिका तयार गर्नु पर्छ :

प्रकोप	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कर्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
बाढी												
पहिरो												
आगलागी												
हुरीबतास												
महामारी												
भूकम्प												
हिमताल विष्फोट												
शीतलहर												
जनावर आतङ्क												
अन्य												

३. ऐतिहासिक समय रेखा :

समुदाय र नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिभित्र विगतमा कुन प्रकोपबाट कस्तो विपत्ति परेको थियो भन्ने जानकारी लिन विपद्को ऐतिहासिक समयरेखा तयार गरिन्छ। यसबाट प्रकोपको दोहोरिने प्रवृत्ति, त्यसले पुऱ्याउने क्षति तथा प्रभावको बारेमा जानकारी एकीकृत गर्न सकिन्छ। यसको लागि निम्नबमोजिमको फाराम प्रयोग गर्नु पर्छ :

प्रकोपको प्रकार : .... नगरपालिका/गाविस .... वडा			
क्र.सं.	वर्ष	स्थान	क्षतिको विवरण (मृत्यु, घाइते, क्षतिग्रस्त घर, बालीनाली, प्रभावित परिवार, विस्थापित परिवार, क्षति भएको भौतिक सम्पत्ति रु., क्षतिग्रस्त खेतीयोग्य भूमि र अन्य सामाविक प्रभाव)
१			
...			

४. प्रकोप विश्लेषण :

नगरपालिका तथा गाउँसमितिभित्र हुने प्रकोप, त्यसको कारण र प्रभावको पहिचान गर्नु पर्छ । यसको लागि माथि उल्लिखित प्रकोपको पहिचान, प्रकोप हुने महिना र ऐतिहासिक समयरेखाको आधारमा प्रकोपको आवृत्ति र त्यसको मूल कारण के हो भनेर पहिचान गरी निम्नबमोजिमको ढाँचामा लेख्नु पर्नेछ :

क्र.सं.	समस्या अथवा प्रकोप	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	समाधानका सम्भावित उपाय
१					
...					

५. सामाजिक स्रोत नक्साङ्कन र सङ्कटासन्नता तथा क्षमता पहिचान :

समुदायमा रहेको ङ्कटासन्नता र क्षमता पहिचान गर्न समुदायभित्र रहेका प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक साधन, स्रोत आदि उल्लेख भएको सामाजिक नक्सा समुदायका प्रतिनिधिको प्रत्यक्ष सहभागितामा तयार गरी गाउँको वास्तविक अवस्थाको विश्लेषण गर्नु पर्नेछ । यसरी तयार हुने नक्सामा समुदायको अवस्थिति, खोला तथा नदीनाला, पोखरी, खेतीयोग्य जमिन, बाटो तथा सडक सञ्जालहरू, सामुदायिक भवनहरू, विद्यालय, स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरू, वनजङ्गल, नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति भवन, बिजुली, सुरक्षित आश्रय स्थलहरू वा आश्रयस्थलका लागि उपयुक्त क्षेत्र, खानेपानी, सरसफाइको अवस्था स्पष्ट रूपमा देखाउनु पर्छ । यसरी सङ्कलित जानकारीका आधारमा समुदाय र वडाको सम्पन्नता तथा सङ्कटासन्नता स्तरीकरण निम्नबमोजिम गर्नु पर्नेछ :

५.१. समुदायको सम्पन्नता स्तरीकरण

नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति : ....वडा नं.: ....

समुदायको नाम : ....

क्र. सं.	घरमूलीको नाम	सम्पन्नता स्तरीकरण				कैफियत
		अति विपन्न	विपन्न	मध्यम	सम्पन्न	
१						
...						

५.२. वडाको सम्पन्नता स्तरीकरण

प्रत्येक वडाका बस्तीको सम्पन्नता स्तरीकरणको एकीकृत तथ्याङ्कको आधारमा वडाको सम्पन्नता स्तरीकरण गर्नु पर्छ ।

नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति : .... वडा नं. ....

वडा नं.	सम्पन्नता स्तरीकरण (घरधुरी सङ्ख्या)				कैफियत
	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम	सम्पन्न	
१					
...					

५.३ सम्पन्नता स्तरीकरणका सूचक :

- **अति विपन्न परिवार** : आफ्नो उत्पादनले ३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने, बेरोजगार, ज्याला मजदुरी गर्नु पर्ने, कच्ची वा झुप्रो घरमा बसोबास गर्न बाध्य परिवार ।
- **विपन्न परिवार** : आफ्नो उत्पादनले ६ महिनासम्म खान पुग्ने, सामान्य नोकरी भएको, मध्यम खालको घर भएको परिवार ।
- **मध्यम परिवार** : आफ्नो उत्पादनले ९ महिनासम्म खान पुग्ने, अधिकृत तह भन्दा सानो जागिर भएको, मध्यम खालको घर भएको ।
- **सम्पन्न परिवार** : आफ्नो उत्पादनले पूरै वर्ष खान पुग्नेआम्दानी गर्न सक्ने, व्यापार वा उद्योग भएको, अधिकृत तह वा सोभन्दा उच्च तहको नोकरी भएको वा पेन्सन प्राप्त गर्ने, अर्धपक्की वा पक्की घर भएको ।

५.४. समुदायको पारिवारिक सङ्कटासन्नता स्तरीकरण

जोखिमको अवस्था (परिवार) उमेरगत जनसङ्ख्या	उच्च (........)			मध्यम (........)			न्यून (........)		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
०-५ वर्ष									
६-१२ वर्ष									
१३-१९ वर्ष									
२०-५९ वर्ष									
६० वर्ष माथि									
अपाङ्गता भएका व्यक्ति									
गर्भवती महिला									
बच्चालाई दूध खुवाउने महिला									
कुपोषित बालबालिका *(५ वर्ष मुनिका)*									
कुपोाषित बालबालिका *(५ देखि १२ वर्ष)*									
जम्मा									

नोट- *प्रत्येक समुदायका लागि अलग छुट्टा छुट्टै तालिका प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।*

६. समस्या वृक्ष विश्लेषण :

समुदायमा विपद्सम्बन्धी विद्यमन समस्याको उत्पत्ति, त्यसको कारण र प्रभाव विश्लेषण गर्न समस्या वृक्ष औजारको विधि प्रयोग गरिन्छ । यस विधिअन्तर्गत वृक्षको काण्डले समस्या, जराहरूले कारण र हाँगा तथा पातहरूले प्रभावको प्रतिनिधित्व गरेको मानी वास्तविकता पहिचान गरिन्छ । विपद्जन्य जोखिम व्यवस्थापन गर्न समस्याको मूलकारण पत्ता लगाउन यो औजारको प्रयोग हुन्छ । यस विधिबाट प्राप्त नतिजालाई निम्नअनुसार सूचीकरण गर्नु पर्छ :

क्र. सं.	समस्या	समस्याको मूल कारण	समुदायमा परेको प्रभाव	कैफियत
१				
...				

७. धरातलीय हिँडाइ :

सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका क्रममा सामाजिक नक्सा र समस्या वृक्ष विश्लेषणका नतिजाको पुनरावलोकन गर्नसमेत यो औजार प्रयोग हुन्छ । सङ्कटासन्नतायुक्त र सुरक्षित स्थान, भौगोलिक, सामाजिक संरचना, प्रकोपका घटनाबाट विगतमा भएको क्षतिको आँकलन, विपद् जोखिम व्यवस्थापनका अवसर र चुनौतीजस्ता विषयको अध्ययन गरिन्छ । धरातलीय हिँडाइका क्रममा प्राप्त नतिजालाई अन्या औजारको प्रयोगबाट प्राप्त नतिजालाई परीक्षणसमेत गर्न निम्नअनुसारको ढाँचामा सूचीकरण गर्नु पर्छ :

क्र.सं.	हिँडाइ-क्षेत्र (वडा, समुदाय)	प्रमुख समस्या वा सङ्कटासन्नता	समस्याको कारक	उपलब्ध क्षमता वा अन्तर	सङ्कटासन्नता र क्षमताबीच	प्रभाव
१						
...						

८. संस्थागत विश्लेषण वा रोटी चित्र :

विपद्को समयमा आवश्यक पर्ने सेवा, सुविधा, सुरक्षा उपलब्ध गराउने सरकारी निकाय वा सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी र अन्य मानवीय सेवा प्रदायक सङ्घसंस्था, वित्तीय संस्था, सहकारी, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र आदिको उपलब्धता, पहुँच र सम्बन्धको विश्लेषण गरिन्छ । यो औजारले समुदायको सामाजिक सम्बन्ध र क्षमताको स्तर मापन गर्छ । यस औजारको प्रयोगबाट समुदायले विपद् जोखिम व्यवस्थापनका सन्दर्भमा सहयोग प्राप्त गर्न सक्ने सामाजिक संस्थाको सूची निम्नअनुसार तयार गर्नु पर्छ :

क्र.सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	पहुँचको अवस्था	भौगोलिक दूरी	प्राप्त हुन सक्ने सहयोगको क्षेत्र
१					
...					

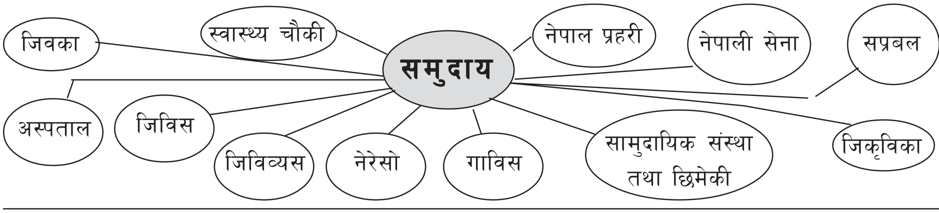

९. गतिशिलता नक्सा :

समुदायका मानिसहरूको बाहिरी सङ्घसंस्था, राजनीतिक वा प्रशासनिक पहुँच, निर्णायक तहमा भएको प्रतिनिधित्व, बाह्य समाजसँगको सम्पर्क, आवत-जावतको अवस्था विश्लेषण गर्न यो औजारको प्रयोग गरिन्छ । विपद्का समयमा र योजनाबद्ध विपद् जोखिम व्यवस्थापनका सन्दर्भमा प्राप्त गर्न सकिने सहयोगको क्षेत्र र क्षमता मापन गर्दा प्राप्त नतिजलाई निम्नअनुसार सूचीकृत गरी तलुनात्मक विश्लेषण गर्नु पर्छ :

समदायको नाम र ठेगाना : ....

क्र.सं	पहुँच कायम रहेका समुदायका व्यक्ति तथा समूहको नाम	पहुँच भएको निकाय वा संस्था	निकाय वा संस्थाको ठेगाना	प्राप्त हुन सक्ने सहयोग
१				
...				

१०. लक्षित समूह छलफल :

सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका विभिन्न औजारको प्रयोबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको पुनरावलोकन, अनुगमन वा परीक्षण र छुटेका विषय पत्ता लगाउन समुदायको सानो समूहमा छलफल गर्नु नै लक्षित समूह छलफल हो । समुदायका महिला, सिमान्तीकृत वर्ग, बूढापाका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, जनजातिसमेत सबै वर्गलाई समेटेर यसप्रकारको छलफल गर्नु पर्छ । यस्तो छलफलमा सबै सहभागीलाई समान रूपले आफ्ना विचार र भनाइ राख्न प्रोत्साहित गर्नु पर्छ । यस प्रक्रियाबाट प्राप्त सूचनालाई निम्नअनुसारको ढाँचामा सूचीकृत गर्नु पर्छ :

गाविस : .... वडा नं. समुदाय :................... समूह : *महिला/अपाङ्गता/दलित आदि*

क्र.सं.	समस्या	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	सम्भावित समाधानका उपाय	कैफियत
१	विपद् र विपद्का सवाल					
२	जीविकोपार्जन तथा खाद्य सुरक्षा					
३	खानेपानी, सरसफाइ तथा महामारी					
४	अन्य					

११. प्रत्यक्ष अवलोकन :

माथि उल्लेख भएका औजारको प्रयोगबाट प्राप्त नतिजालाई पुनरावलोकन तथा परीक्षणका लागि प्रत्यक्ष अवलोकन विधि प्रयोविधि अपनाइन्छ । सङ्कटासन्न क्षेत्र, समुदाय, प्राकृतिक स्रोत तथा साधन, भौतिक संरचना, सार्वजनिक सम्पत्ति तथा जोखिम व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कामको सही पहिचान गर्न यस औजारको प्रयोग गर्नु पछ । अवलोकनका क्रममा प्राप्त नतिजालाई निम्न ढाँचामा सूचीकृत गरी विश्लेषण गर्नु पर्नेछ :

क्र. सं.	अवलोकन गरिएको स्थान	विपद्को प्रमुख समस्या	उपलब्ध क्षमता	समुदायका आवश्यकता
१				
..				

१२. ध्यान दिनु पर्ने विषय :

माथि उल्लिखित सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका औजार ९खक्ष्ब तययकि० हरू प्रयोग गरी सूचना सङ्कलन गर्दा निम्न विषयमा विशेष ध्यान दिनु पर्छ :

क. समुदायका सङ्कटासन्न वर्गहरू, महिला, दलित, जनजाति, वृद्धवृद्धा, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, समुदायमा कार्यरत सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिको सहभागिताालाई सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।

ख. विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा दैनिक जीवनयापनका सन्दर्भमा उपयोग हुने निम्न पाँच प्रकारका पूँजीको उपलब्धता तथा उपयोगको शूक्ष्म विश्लेषण गर्नु पर्नेछ :

- सामाजिक पूजी : जातजाति, बसोवासको अवस्था, लिंग, समूहहरू, नेतृत्व, सङ्घसंगठन र सदस्यता, सामाजिक मेलमिलाप, आपसी सर-सहयोग, आदि ।
- मानवीय पूजी : ज्ञान र सीप तथा विशेष दक्षता भएका व्यक्तिहरू, शिक्षा, स्वास्थ्य र पोषण, पारिवारिक आकार, रोजगारी र यसको अवसर आदि ।
- प्राकृतिक पूजी : जमिन र यसको प्रकार, जमिन बचावटको तौरतिरका (बाढी र पहिरोको रोकथाम गरेर, वृक्षारोपण गरेर, आदि), उत्पादनको अवस्था (अन्नवाली, नगदेवाली, तरकारी र अन्य), जलस्रोत, वनले ढाकेको क्षेत्र, आदि ।
- भौतिक पूजी : सडक, यातायात, पुलपुलेसा, बजार, होटल, विद्यालय, कृषि र पशु सेवा केन्द्र, सुरक्षा चौकी, पूर्वचेतावति प्रणाली, उद्दार र राहत सामाग्रीहरूको पर्याप्तता, आवास घर, चर्पी, खानेपानीको अवस्था, सिंचाइ, विद्युत र संचार सेवा, घरहरूको भौतिक अवस्था, गोवर ग्यास आदि ।
- वित्तिय पूजी : नगद, जिन्सी, कृषि, पशुपालन, पेन्सन, वैदेशिक रोजगार, बचत तथा ऋण समूह, सहकारी, स्थानीय स्रोत साधनहरू आदि ।

अनुसूची–६

(दफा २.२.१ सँग सम्बन्धित)

समुदाय तथा वडाहरुको सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण

क. सङ्कटासन्नता स्तरीकरण :

विगतको क्षति विश्लेषण गरी त्यबाट प्राप्त अङ्कभारलाई जोडेर समुदाय र वडाको उच्च, मध्यम र न्यून गरी तीन वर्गमा निम्नअनुसार सङ्कटासन्नता स्तरीकरण गर्नु पर्नेछ :

नगरपालिका/गाउँ विकास समिति : .... विपद् : ....

वडा नं.	मानवीय क्षति (२५ प्रतिशत अङ्कभार)	प्रभावित परिवार (१५ प्रतिशत अङ्कभार)	घरको क्षति (१५ प्रतिशत अङ्कभार)	आर्थिक क्षति (१५ प्रतिशत अङ्कभार)	खेतीयोग्य भूमि क्षति (१५ प्रतिशत अङ्कभार)	सामाजिक क्षति (१५ प्रतिशत अङ्कभार)	कूल अङ्कभार (१०० प्रतिशत)	सङ्कटा-सन्नता स्तरीकरण
१								
...								

ख. सङ्कटासन्नता स्तरीकरण अङ्कभार आधार

क्र.सं.	जोखिममा रहेका तत्व	क्षतिको सूचक	अङ्कभार	प्राप्ताङ्क	वर्गीकरण मापन भार
१	मानवीय मृत्यु	०-१ जना	१	**०.०६२५**	
		२-३ जना	२	**०.१२५०**	२५ प्रतिशत
		४-५ जना	३	**०.१८७५**	
		६ भन्दा माथि	४	**०.२५००**	
२	प्रभावित परिवार	५० परिवार	१	**०.०३७५**	१५ प्रतिशत
		५१-१०० परिवार	२	**०.०७५०**	
		१०१-३०० परिवार	३	**०.११२५**	
		३०१ परिवार भन्दा माथि	४	**०.१५०**	
३	क्षतिग्रस्त घर	०-५ घर	१	**०.०३७५**	१५ प्रतिशत
		६-१५ घर	२	**०.०७५०**	
		१६-५० घर	३	**०.११२५**	
		५० भन्दा बढी घर	४	**०.१५०**	

क्र.सं.	जोखिममा रहेका तत्व	क्षतिको सूचक	अङ्कभार	प्राप्ताङ्क	वर्गीकरण मापन भार
४	आर्थिक क्षति	५ लाख रुपैयाँसम्म	१	**०.०३७५**	१५ प्रतिशत
		५ लाख १ रूपैयाँदेखि १५ लाख रूपैयाँसम्म	२	**०.०७५०**	
		१५ लाख १ रूपैयाँदेखि २५ लाख रूपैयाँसम्म	३	**०.११२५**	
		२५ लाख रूपैयाँभन्दा बढीका लागि	४	**०.१५०**	
५	खेतीयोग्य जमिन कटान	पाँच बिगाहासम्मका लागि	१	**०.०३७५**	१५ प्रतिशत
		५ बिगाहादेखि १० बिगाहादेखि २० बिगाहासम्म	२ ३	**०.०७५०** **०.११२५**	
		२० बिगाहाभन्दा माथि	४	**०.१५०**	
६	सामाजिक प्रभाव				१५ प्रतिशत
६.१	मानिस हराएमा		१	**०.०३७५**	
६.२	महिला हिंसा भएमा		१	**०.०३७५**	
६.३	लुटपाट, हिंसा र अन्य सामाजिक अपराध		१	**०.०३७५**	
६.४	सामुदायिक संस्था निस्क्रिय भएमा		१	**०.०३७५**	
	जम्मा				

स्रोत : *जिल्ला विपद् व्यवस्थापन योजना, नवलपरासी, २०६६ बाट परिमार्जन गरिएको ।*

स्पष्टीकरण : उल्लिखित तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा ६ भागमा विभाजित क्षतिको स्तरअनुसार अङ्क दिने र प्राप्त अङ्कलाई ६ ले भागा गरी प्रतिशतले गुणन गरी १०० ले भागा गरी निस्केको मान नै अङ्कभार हुनेछ । जस्तै माथि नं. १ मा यदी एक जना मानिसको मृत्यु भएको भए त्यसमा १ अङ्क दिइन्छ । सो अङ्कलाई ६ ले भाग गरी २५ ले गुणन गरेर १०० ले भागा गर्‍यो भने ०.०४१७ मान निस्किन्छ । उपोक्तमबोजिम तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा क्षतिको स्तरका आधारमा निम्नअनुसारको अङ्कभार कायम गरी स्तरीकरण गर्नु पर्नेछ :

क्र.सं	अङ्कभार	स्तर
१	०.७ देखि ०.७९ अङ्कभार	उच्च सङ्कटासन्न
२	०.६ देखि ०.६९ अङ्कभार	मध्यम सङ्कटासन्न
३	०.५९ भन्दा कम अङ्कभार	न्यून सङ्कटासन्न

स्रोत : *जिल्ला विपद् व्यवस्थापन योजना, नवलपरासी, २०६६ बाट परिमार्जन गरिएको ।*

अनुसूची–७
(दफा २.२.२ साग सम्बन्धित)
सङ्कटासन्नता, क्षमता तथा जोखिम विश्लेषण प्रतिवेदनको नमुना

१. नगरपालिका तथा गाउा विकास समितिको प्रमुख सङ्कटासन्नता :

१.१ जलवायु, हावापानी आदिको अवस्था र प्रभाव ।

१.२ प्राक्रितिक स्रोत साधन जस्तै जलसम्पदा, ताल, पोखरी, वन सम्पदा, खनिज सम्पदा आदि ।

१.३ नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति भित्र भएर बग्ने खोलानाला तथा नदी तिजबाट पर्ने प्रभाव

१.४ सडकको अवस्था कालोपत्रे ......किमि, कच्ची मोटरबाटो ......किमि, गोरेटो ....किमि

१.५ भू-उपयोग : कृषि, वन, खेर गइरहेको, पानीले ढाकेको चरन, अवास आदि

२. जनसङ्ख्याको विवरण :

वडा नं.	घरधुरी विवरण				जनसङ्ख्या			अपाङ्गताको विवरण		अवस्था अनुसार जनसङ्ख्या		
	दलित	जन-जाति	अन्य	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	किसिम	सङ्ख्या	५ वर्ष मुनिका	६-१२ वर्षका	६० वर्षभन्दा माथि
१												
...												
९												
जम्मा												

३. प्रकोपका अवस्था : (अनुसूची ५ को १, २ र ३ बमोजिम प्रकोप पात्रो, प्रकोपको स्तरीकरण र प्रकोपको ऐहिासिक समयरेखाबाट प्राप्त नतिजा लेख्ने)

४ स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच

नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति वा समुदायमा भएको क्षमता पत्ता लगाउन निम्नअनुसार फारम प्रयोग गर्नु पर्छ । यो फारम समुदायमा भएका स्रोतहरू सङ्कलन गर्दै नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको एकीकृत क्षमतको सूची तयार गर्नु पर्नेछ :

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	सङ्ख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कैफियत
भौतिक स्रोत					
पुल					
सडक					
बाँध					
विद्यालय भवन					

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	सङ्ख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कैफियत
मदरसा					
सुरक्षित आवास तथा स्थान					
सामुदायिक चर्पी					
सञ्चारका साधन					
यातायतका साधन					
पूर्वसूचना प्रणाली					
लाइफ ज्याकेट					
डुङ्गा					
मानवीय स्रोत					
आधारभूत खोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति					
जिल्ला विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति					
पौडीबाज					
प्राथमिक उपचार तालिम प्राप्त					
ग्रामिण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ता					
कृषिसम्बन्धी तालिम प्राप्त					
शिक्षक					
कर्मचारी					
स्वयंसेवक					
सिकर्मी					
डकर्मी					
अन्य सीप (उल्लेख गर्नु पर्नेछ)					
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिक भवन					
पाटी पौवा					
धारा					
मठ मन्दिर					

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	सङ्ख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कैफियत
सामाजिक संरचना					
महिला घरमूली					
महिला/आमा समूह					
आयआर्जनमा सक्रिय महिला समूह					
निर्णय तहमा भएका महिला					
शैक्षिक अवस्था (म/पु)					
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय					
उद्योग कलकारखाना					
नोकरी					
बचत समूह					
समूहको कोष रु					
आपत्कालीन कोष रु					
बैङ्क तथा वित्तीय संस्था					
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्य भूमि					
अन्य (उल्लेख गर्नु पर्नेछ)					
निजी ताल तलैया					
सार्वजनिक धारा					
प्राकृतिक कुवा					
नदीनाला					
ताल तथा पोखरी					
सिँचाइको साधन र स्रोत					
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)					
खेर गइरहेको जमिन					

खेतीगरिने मुख्य बाली	लगाउने समय	बाली थन्क्याउने समय	उत्पादन (मे. टन)	प्रयोग गरिने मल	बिउको उपलब्धता
धान					
मकै					
गहुँ					

नोट : *१०,००० वर्ग मी वा २० रोपनी वा ३० कठ्ठा = १ हेक्टर*

५. पार्श्वचित्र मूल अंश : अनुसूची ४ देखि ७ सम्मको विश्लेषणबाट प्राप्त परिणाम उल्लेख गरी आवश्यक देखिएका सुझाव प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ । पार्श्वचित्रको अन्तिममा विश्लेषणका सबै अनुसूचीहरु संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

अनुसूची– ८

(दफा ३.१ साग सम्बन्धित)

जोखिम व्यवस्थापन क्रियाकलापको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

समुदाय हुँदै वडा र समग्र गाविसको सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजाको आधारमा गाविसमा सञ्चालन गर्नु पर्ने विपद् जोखिम व्यवस्थापनका क्रियाकलाप पहिचान गरी सूचीकृत गर्दा तिनको प्राथमिकता निर्धारण गर्नु पर्नेछ। क्रियाकलापको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण (उच्च प्राथमिकता प्राप्त क्रियाकलापलाई १ नं.दिने) निम्नबमोजिमको ढाँचामा समुदायसमेत स्पष्ट हुनेगरी सूचीकृत गर्नु पर्नेछ :

वडा न	समुदायको नाम	प्रमुख जोखिम	क्रियाकलाप	प्राथमिकता नं.	पुष्टयाइँ
१					
..					

अनुसूची- ९
(दफा ३.२.१ साग सम्बन्धित)
स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको ढाँचा

स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना
(Local Disaster Risk Management Plan Template)

.... **नगरपालिका/गाउँ विकास समिति**
........**जिल्ला**
तयार गरेको मिति : ....साल.........महिना

सन्देश : जिल्ला विकास समिति अधिकारीबाट कुनै सन्देश प्राप्त भए राख्ने ।

कृतज्ञता ज्ञापन : नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति प्रमुखबाट योजना तर्जुमा र यसको कार्यान्वयनबारे सहयोगीलाई धन्यवाद दिँदै आफ्नो भनाइ राख्ने ।

विषयसूची : योजनाको स्वरुपअनुसार विषयसूची तयार गरेर राख्ने ।

खण्ड – १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि :

नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको छोटो र तथ्याङ्कीय परिचय दिने । परिचय दिँदा सङ्कटासन्नता, जोखिम र क्षमता विश्लेषण प्रतिवेदनलाई आधार मान्नु पर्नेछ ।

१.२ योजनाको उद्देश्य :

यस योजनाको मूल र निर्दिष्ट उद्देश्य के हो त्यो उल्लेख गर्नु पर्नेछ । स्थानीय निकायको भौगोलिक सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक अवस्था अनुरुप योजनाको उद्देश्य निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

१.३ योजनाको आवश्यकता तथा महत्व :

यो योजना किन तर्जुमा गर्नु परेको हो र यसले के गर्छ भन्ने कुरा निश्चित गरी लेख्ने ।

१.४ योजनाका सीमा :

योजना तर्जुमा गर्दा अपनाइएको विधि, योजनाको प्रभावकारिता, आर्थिक स्रोतजस्ता के-कस्ता सीमा देखिएका छन् भन्ने कुरा छोटकरीमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसले योजना कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि मार्ग प्रशस्त गर्नु पर्नेछ ।

१.५ योजना निर्माण प्रक्रिया विधि :

योजना निर्माण प्रक्रियाबारे भाग २ मा भएको व्यवस्थामध्ये अपनाइएका प्रक्रियाबारे छोटकरीमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ

१.७ योजना कार्यान्वयन रणनीति :

योजनाले निर्धारण गरेका कार्यक्रम के-कसरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ, नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको वार्षिक कार्यक्रमअन्तर्गत बजेट व्यवस्था गरिनुको अलावा समुदाय, सरोकारवालाको परिचालन कसरी गरिन्छ भन्ने विषयलाई प्रष्ट पार्ने ।

१.८ योजनाको अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन :

यस निर्देशिकाको भाग २ को प्रक्रिया ४ मा उल्लेख भएअनुसार नियमित अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन गर्नु पर्नेछ । योजनको विस्तृत पुनरावलोकन र परिमार्जन ५ वर्षको अवधिमा गर्नु पर्नेछ ।

खण्ड – २ : प्रकोप, सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिम विश्लेषण

२.१ प्रकोपको पहिचान तथा स्तरीकरण :

नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिमा हुने प्रमुख प्रकोप के-के हुन् भनेर पहिचान र स्तरीकरण गरेर प्राप्त नतिजा लेख्ने ।

२.२ प्रकोप विश्लेषण :

अनुसूची ५ मा उल्लेख भएका प्रकोप विश्लेषणका औजारहरू (सामाजिक स्रोत नक्साङ्कन र सङ्कटासन्नता तथा क्षमता पहिचान, समस्या वृक्ष विश्लेषण, धरातलीय हिँडाइ, संस्थागत विश्लेषण, लक्षित समूह छलफल, प्रत्यक्ष अवलोकन) को प्रयोगबाट गरिएको विश्लेषणको नतिजालाई संक्षिप्त रूपमा निम्न ढाँचामा लेख्नुपर्नेछ :

क्र.सं.	समस्या अथवा प्रकोप	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	सम्भावित समाधानका उपाय
१					
..					

२.३ गाउँ तथा वडाको सङ्कटासन्नता स्तरीकरण :

गाउँ, बस्ती, वडा नगरपाललिका तथा गाउँ विकास समितिमा विगतमा के-कस्ता प्रकोपका घटना भएका थिए, तिनको सूची तयार गरी त्यसबाट भएको क्षतिको विवरण तयार गर्नु पर्नेछ । प्राप्त सूचनाको विश्लेषणबाट नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको कुन वडाको कुन वस्ती कुन प्रकोपका कारण कुन स्तरमा सङ्कटासन्न छ भन्ने पत्ता लाग्नेछ । यसै आधारमा विभिन्न प्रकोपका दृष्टिले समुदाय, वडा र त्यसका कति घरपरिवार सङ्कटासन्न छन् भनेर स्तरीकरण गर्नु पर्छ

तालिका नं. .... प्रकोपको सन्दर्भमा वडाहरूको सङ्कटासन्नता स्तरीकरण

.... प्रकोपका कारण उत्पन्न हुने विपद्को वडास्तरीय सङ्कटासन्नता स्तरीकरण निम्नअनुसार गरिएको छ :

वडा नं.	गाउँ तथा टोल	उच्च सङ्कटासन्न	मध्यम सङ्कटासन्न	न्यून सङ्कटासन्न	पुष्ट्याइँका आधार
१					
२					

२.४ नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको क्षमता विश्लेषण :

माथि विश्लेषण गरिएको सङ्कटासन्नता र जोखिमको सामना गर्न, जोखिम व्यवस्थापन गर्न समुदायसँग के-कस्ता क्षमता विद्यमान छन् भनेर पहिचान गर्नु आवश्यक पर्छ। नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति भित्र भएका स्रोतसाधनको अवस्था, स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु पर्छ।

२.५ जोखिम पहिचान तथा विशलेषण :

नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको सङ्कटासन्नता र क्षमताबीच देखिएको दूरी नै जोखिमको सही चित्र हुनेछ। विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि आवश्यक क्रियाकलाप निर्धार गर्नु पर्छ।

खण्ड - ३ : विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना

(....... **प्रकोपको सन्दर्भमा**)

विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमलाई मूलभूत रूपमा मानव संसाधन तथा संस्थागत विकास योजना, भौतिक पूर्वाधार विकास, प्राक्रितिक स्रोत संरक्षण, जीविकोपार्जनमा सुधार, नीतिगत क्षेत्रमा गर्नु पर्ने कार्यहरु तथा विकास कार्यमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका विधिको मूलप्रवाहीकरण गर्ने जस्ता प्रमुख क्रियाकलापलाई आधार मानेर स्थानीय समस्या समाधान गर्ने क्रियाकलापलाई निम्नबमोजिको ढाँचामा प्रथामिकीकरण गर्नु पर्नेछ :

३.१ विपद् पूर्वका क्रियाकलापहरू :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१						
२						
.....						

३.२ विपद्को समयका क्रियाकलापहरू

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१						
२						
.....						

३.३ विपद् पश्चात्का क्रियाकलापहरू

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१						
२						
.....						

अनुसूची :

१. सहभागितामूलक क्षमता तथा सङ्कटासन्नता विश्लेषणको संक्षिप्त प्रतिवेदन (क्षमता तथा सङ्कटासन्नता नक्साङ्कन, प्रकोप नक्साङ्कन तथा स्तरीकरण, ऐतिहासिक समय रेखा, प्रकोप पात्रो, समस्या वृक्ष विश्लेषण, रोटी चित्र)

२. बैठक तथा गोष्ठीका सहभागिहरूको विवरण

३. नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको विवरण

४. वडा स्तरीय सूचना फारम (चेक लिष्ट)

amount deposited in the above fund • Identify public land for IDP camp sites and initiate a process through the Municipality and VDC for seeking permission from concerned authority for the use of such land during emergency • Coordinate with the search and rescue taskforce to identify safe places for IDP camps • Take necessary measures as per the direction of the Local Disaster Management Committee	• Carry out other necessary measures with the consent of the Local Disaster Management Committee	maintenance of the houses of those who can be rehabilitated and recommend for help through the Local Disaster Management Committee to the DDRC
4. First Aid and WASH Taskforce		
• Arrange first aid items for the treatment of those injured during disaster • Use and replenish stock before they expire, in case of no disaster • Seek necessary materials in coordination with the local health post • Make arrangement for repair and maintenance of ambulance, if available locally • Raise awareness on WASH to promote awareness about epidemics and public health problems that might occur before and after disaster • Seek support from District Public Health Office and other health related stakeholders for awareness raising activities • Provide orientation on disaster and epidemics to volunteers	• Accompany search and rescue taskforce to the disaster affected area for immediate treatment of the injured • Provide first aid to the injured and send them to the medical facilities, if needed	• Carry out sanitation programme • Regularly organize sanitation programme in the camp sites • Screening of communicable disease and epidemics and inform relevant stakeholder • Foster public awareness on WASH
5. Damage Assessment and Needs Analysis Taskforce		
Damage Analysis • Collect details on the possible damage to life and property before a disaster • Prepare a checklist of the possible damage • Provide training on damage assessment and need analysis to volunteers • Keep the damage assessment and need analysis volunteers alert	• Conduct damage assessment and identify need for emergency assistance • Request concerned authority through the Local Disaster Management Committee On the basis of available information for emergency assistance	• Gather material for comprehensive damage analysis • Review the work carried out and identify weaknesses

journalists, local journalists and exchange information • Collect DRR related IEC materials and make it available to the community • Make emergency contact list and make it available to all members of the community • Collect IEC materials from the district and the center to reduce expenditure on public awareness campaign	local disaster management committee • Provide news and information about disaster to media and journalists	
2. Search and Rescue Task Force		
• Identify safe IDP sites • Coordinate with the local police, Nepal Army, DDRC and seek support for organizing relief items • Coordinate with Nepal Red Cross Society for relief operation • Identify members of the community who can carry out relief work at times of flood and landslide and update their contact detail • Coordinate with the NGOs, NRCS, police and army in organizing training to the relief workers	• Remain alert for search and rescue operation during disaster seasons • On the basis of information from the information and early warning taskforce rescue families in high risk situations to safe locations • Protect and rescue valuable assets and livestock of such families • Prepare a list of women, PWDs, elderly, pregnant and lactating women in the community and make it available to the main committee and prioritize them for humanitarian assistance	• Make a list of individuals, property and livestock rescued and protected and give it to the main committee • Make a list of people and livestock lost or killed in the disaster and make it available to the security force and the VDC through the main committee • Restore the relief material to their previous places
3. Relief Management and Rehabilitation Taskforce		
• Collect and store relief material available at community level • Establish Community Disaster Management Fund • If the relief material is not used such material should be sold as per the regulations and the	• Carry out relief operations as per the work plan in the right time • Assist district task force in distributing grants and relief provided by the district	• Take initiative and advocate for relocating displaced families that have not been rehabilitated • Take initiative for repair and

Appendix-10

(Related to Clause 3.2.3)

Types of Taskforce and their Duties, Responsibilities and Powers

10.1 Types of Taskforce

The following taskforces should be formed for effective local disaster risk management. However, the number of task forces may vary as per the local needs:

<table>
<tr><th>S.N.</th><th>Name of Taskforce</th><th>Attention to be Given</th><th>Tenure</th></tr>
<tr><td>1</td><td>Information and early warning taskforce</td><td rowspan="5">When choosing taskforce members, priority should be given to women, Dalits, ethnic community, PWDs and representatives of highly vulnerable communities with relevant expertise.</td><td rowspan="5">Other than ex-officio members, members will have a term of two years</td></tr>
<tr><td>2</td><td>Search and rescue taskforce</td></tr>
<tr><td>3</td><td>Relief management and rehabilitation taskforce</td></tr>
<tr><td>4</td><td>First aid and WASH taskforce</td></tr>
<tr><td>5</td><td>Damage assessment and needs analysis taskforce</td></tr>
</table>

10.2 Duties, Responsibilities and Powers of Taskforce for Preparedness and Response

<table>
<tr><th colspan="3">1. Information and Early Warning Taskforce</th></tr>
<tr><th>Pre Disaster</th><th>During Disaster</th><th>Post Disaster</th></tr>
<tr><td>• Acquire information on early warning and information system from media and other sources
• Coordinate with DDC, VDC, DWIDP to set up a early warning system
• Secure and safeguard the available early warning system
• Provide accurate information to humanitarian actors and other stakeholders
• Hold regular discussions with the community and provide report to The Local Disaster Management Committee regularly
• Establish coordination with media, federation of Nepali</td><td>• Provide disaster information immediately to the search and rescue taskforce
• Make such information available to the local police, district police, armed police, Nepal Army, Nepal Red Cross Society, the VDC, DDC and DDRC and seek support
• Make all available disaster information to the DDC and DDRC through the</td><td>• Acquire information on activities carried out by damage assessment and need analysis task group and the damage situation
• Review additional vulnerability due to disaster and the impact on peoples' life
• Give continuity to the preparedness work as per the impact on peoples' life</td></tr>
</table>

3.1.5 Activities during Disaster

Relief and response activities to be carried out during disaster for saving lives and assets from any disaster in the Municipality or Village Development Committee should be mentioned in the format given below. This includes early warning and awareness raising, search and rescue of affected and missing, informing to thesecurity forces, emergency shelter and management of relief operations.

Priority	Possible Disaster Situation	Disaster Management Activities	Main Responsibility	Resource		Time Period
				Internal	External (support)	
1						

3.1.6 Activities in the Aftermath of Disaster

In this part of the plan the activities that need to be undertaken to analyze the disaster impact and the damage, in order to recover to normal situation, rehabilitate displaced families, repair and rehabilitation of damaged infrastructures and cope with similar disaster that may strike in future, should be brought together and mentioned in the following manner:

Priority	Possible Disaster Situation	Disaster Management Activities	Main Responsibility	Resource		Time Period
				Internal	External (support)	
1						

3.1.1 Policy Level Decision and Management:

The Municipality and Village Development Committee can form task forces (such as information and coordination, early warning, search and rescue, relief management and rehabilitation, damage and needs analysis) as per the requirement and assign responsibilities for effective disaster risk management. Similarly, necessary policy decisions should be taken as per the existing law in Nepal and the strategic steps should be spelled out in an appropriate manner.

3.1.2 Awareness Raising and Capacity Building: To eliminate ignorance of disaster in their respective areas and enhance community alertness towards risk management awareness raising activities the Municipality or Village Development Committee should mentioned in the following format in accordance with the set priorities:

Priority Ranking	Main Problem or Risk	Risk Management Measures	Main Responsibility	Resource		Time Period
				Internal	External (support)	
1						

3.1.3 Risk Reduction:

The activities to be undertaken to reduce disaster vulnerability and risk in the Municipality or Village Development Committee should be prioritized and listed in the following format. Retrofitting of rural roads, culverts, bridges, schools and other public buildings, conservation of natural resources, river embankments should be listed as per the priority.

Priority	Main Problem or Risk	Disaster Management Measures	Main Responsibility	Resource		Time Period
				Internal	External (support)	
1						

3.1.4 Emergency Preparedness:

Preparedness activities in coping any disaster in the Municipality or Village Development Committee should be mentioned in the format given below and implement accordingly. These will include setting up an emergency fund, prepositioning of food and non-food relief items, identification and arrangement of emergency shelter places, first aid kits, methods of coordination with the District Disaster Relief Committee, humanitarian actors and private sector.

Priority	Possible Disaster Situation	Disaster Management Activities	Main Responsibility	Resource		Time Period
				Internal	External (support)	
1						

S.N.	Problem or hazard	Cause	Causal Factor	Impact	Risk Reduction Measures Identified
1					
…					

2.3 Vulnerability Ranking of Village or Ward: A list of hazard that occurred in the village, settlement, ward, Municipality or Village Development Committee in the past and a description of the damage should be listed. Analysis of the information obtained will depict the level of vulnerability of particular settlement in particular ward of the Municipality or Village Development Committee to the given hazard. Likewise, the vulnerability of the community, ward and number of households therein vis a vis various disasters should be ranked.

Table no……Vulnerability Ranking of the Wards in Relation to Hazard

Ward level vulnerability arising from……..hazard should be ranked as follows:

Ward No.	Village or Settlement	Highly Vulnerable	Moderately Vulnerable	Less Vulnerable	Means of Verification
1					
2					
3					

2.3 Capacity Analysis of Municipality or Village Development Committee: Capacities existing in the community to cope with and manage vulnerability and risk assessed above should be identified. An inference should be drawn by comparative analysis of the resources and means, local knowledge, skills and technology existing in the Municipality and Village Development Committee.

2.4 Risk Identification and Assessment: The gap between the vulnerability and capacities in the Municipality and Village Development Committee is the real picture of the risk. On that basis the measures for disaster risk reduction should be determined.

Part-3:

Disaster Risk Management Plan

(In the context of …………hazard)

Prioritization of local level disaster risk reduction activities should be done in following format by taking into account the fundamental steps of disaster risk management such as human resources and institutional development planning, physical infrastructure development, natural resources management, livelihood improvement, policy intervention and mainstreaming of disaster risk reduction approach in development.

3.1 Disaster Risk Reduction and Preparedness Planning

The risk reduction activities that should be undertaken in the high risk communities or wards as identified by VCA should be prioritized as the activities that should be carried out before disaster. The activities to be taken in this phase should be divided into following two parts and then prioritized:

Appendix- 9

(Related to Clause 3.2.1)

Local Disaster Risk Management Plan Template

……………..Municipality/VDC
……………..District

Date: …………year…………….month…………….day

Message: Include message from District Development Committee Official, if any.
Acknowledgements: Statement of Municipality or Village Development Committee Chief extending thanks to participants in plan formulation and implementation.
Table of content: Prepare table of content as per the content.

Part -1: Introduction

1.1 Background: Provides a short introduction to the Municipality and Village Development Committee, with statistics. VCA report should be referred to while giving introduction.
1.2 Objective of Plan: The main and specific objectives of the plan should be stated. The objective of the plan should also be determined as per the geographical, social, economic and cultural condition of the local body.
1.3 Rationale and Significance of Plan: Mention why this plan had to be formulated and what it will do.
1.4 Limitation of Plan: Briefly mention the adopted methods, limitations, effectiveness of the plan and financial resources while formulating the plan. This has to guide the way forward for implementation, monitoring and evaluation of the Plan.
1.5 Methodology: Briefly mention the process adopted from among the arrangements for planning mentioned in part 2.
1.6 Plan Implementation Strategy: Besides allocating budget in the annual programme of the Municipality and Village Development Committee, it should clearly mention how the programs are to be implemented, and how the community and the stakeholders are to be mobilized.
1.7 Monitoring, Evaluation and Review: Regular monitoring, evaluation and review should be carried out as mentioned in part 2, procedure 4 of this Guideline. A comprehensive review and refinement of the plan should be done in 5 years.

Part -2:

Hazard, Vulnerability, Capacity and Risk Assessment

2.1 Hazard Identification and Ranking: Identify and rank the main hazards that occur in the Municipality and Village Development Committee and write down the results obtained.
2.2 Hazard Analysis: Results of the hazard analysis under Appendix 5 (4) done by using VCA tools mentioned in its annex (social resource mapping and identification of vulnerability and capacity, problem tree analysis, transect walk, institutional analysis, target group discussion, direct observation) should be presented in brief in the following format:

Appendix-8

(Related to Clause 3.1)

Identification and Prioritization of Risk Management Activities

Prioritization of the activity should be done while identifying disaster risk management activities on the basis of VDC findings from the community to ward and Municipality or Village Development Committee as a whole. Identification and prioritization of the activities (assigning 1 to high priority) should be clear to the community and listed in the following manner:

Ward No.	Name of Community	Main Risk	Activities	Priority no.	Validation
1					
….					

Description	Name Location (where)	Number (how many)	Capacity	Condition	Remarks
Lakes and Ponds					
Irrigation Sources and Means					
Forests (hectare/ropani)					
Fallow Land					
Main Crops Cultivated (metric tons)	Time of Cultivation Fertilizer Used Seed Availability			Harvesting Time	Output
Paddy					
Maize					
Wheat					

Note: *1 hectare=10,000 square meters or 20 ropani or 30 katha*

1. Main Part of Profile: Necessary suggestions should be presented with the vulnerability, risk and capacities at the Municipality or Village Development Committee identified by the analysis of Annex 4 to 6. All the indices included in the analyses should be annexed to the profile.

Description	Name Location (where)	Number (how many)	Capacity	Condition	Remarks
Volunteers					
Carpenters					
Masons					
Social Resources					
Community Buildings					
Wayside Shelters, Pilgrim Rest Houses					
Drinking Water Distribution Taps					
Temples, Shrines					
Social Structure					
Women/Mother Groups					
Women Groups Active in Livelihood					
Women at Decision-making Level					
Educational Status (w/m)					
Economic Resources					
Business					
Industry/factory					
Office Employment					
Savings Groups					
Disaster Management Fund					
Banks and Financial Institutions					
Natural Resources					
Arable Land					
Others (specify)					
Private Ponds, Lakes					
Natural Springs or Sources					
Wells					
Rivers and Canals					

3. Nature of Hazard: (Give hazard calendar, hazard ranking and historical timeline and analysis as per 1, 2, 3, and 4 of Annex 5)
4. Availability and Access to Resources

The following forms should be used to find out the capacities existing in the Municipality and Village Development Committee. The resources in the community should be collected and compiled as per the list below to map the resources at the Municipality or Village Development Committee:

Description	Name Location (where)	Number (how many)	Capacity	Condition	Remarks
Physical Resources					
Bridge					
Road					
Dam					
School Building					
Madarasa					
Safe Shelter and Location					
Public Toilets					
Means of Communication					
Means of Transport					
Early Warning System					
Life Jackets					
Boats					
Human resources					
Trained HR for light search and rescue					
Trained HR for humanitarian response					
Trained Swimmers					
Trained Volunteers					
Female Community Health Workers (FCHVs)					
Agricultural Technicians					
Teachers					
Employees					

Annex-7

(Related to Clause 2.2.2)

Sample of Vulnerability, Capacity and Risk Analysis Profile

1. Main Vulnerability of Municipality/Village Development Committee:
   - Weather, climate, etc. and effect.
   - Natural resources such as water resources, lakes, ponds, forest resources, minerals, etc.
   - Rivers, canals and streams that passes through Municipality/Village Development Committee and their impact.
   - State of roads, blacktopped….km, motorable gravel ….km, foot trails….km
   - Land use: agriculture, forests, fallow, pasture, wetland, housing, etc.

2. Demographic Information:

2.1 Population by Ethnicity

Ward No.	Dalit				Ethnic				Other			
	HH	Women	Men	Total	HH	Women	Men	Total	HH	Women	Men	Total
1												
….												
9												
Total												

2.2 Population by Age

Ward no.	Under1 Years	Pregnant	Under 5 Years	6-12 Years	13-19 Years	20-59 Years	Over 60 Years	Total
1								
….								

2.2 People with Disability

Ward No.	Type of Disability	Women	Men	Total
1				
….				

2.3 People with Disability

Ward No.	Type of Disability	Women	Men	Total
1				
….				

S.N.	Elements at Risk	Indicators of Damage/Loss	Weight-age	Points	Weighage for Ranking
4	Financial Loss	Up to Rs 500,000	1	0.0375	15 percent
		500,001-1,500,000	2	0.0750	
		1,500,001-2,500,000	3	0.1125	
		Over 2,500,000	4	0.150	
5	Damage of Arable Land and Forest	Up to 5 bigha 5- 10 bigha 20 bigha >20 bigha	1 2 3 4	0.0375 0.0750 0.1125 0.150	15 percent
6	Social Impact				15 percent
6.1		People missing	1	0.0375	
6.2		Violence against women	1	0.0375	
6.3		Looting, violence and other social crime	1	0.0375	
6.4		Social organizations non functional	1	0.0375	
		Total			

Source: District Disaster Management Plan, Nawalparasi, 2009

Note: While analyzing weightage, the given weightage should be devided by 6 and mulitiplied by weightage for ranking and devided by 100 and the resulting value is taken as the weightage. For example, in No. I bove, if their has been one death that will be given 1 point, This point is divied by 6 and multiplied 25 and dinided by 100. The result is a value of 0.0417. When analyzing the data thus indicated, the weightage is established on the basis of the level of damage and the ranking then carried out :

S.N.	Weightage	Rank
1	0.7 weightage and above	High Vulnerability
2	0.5 to 0.69 weightage	Medium Vulnerability
3	0.49 weightage or below	Low Vulnerability

Source: District Disaster Management Plan, Nawalparasi, 2009

Annex-6

(Related to Clause 2.2.1)

Vulanerability and Capacities Assessment of Community and Wards

A. Ranking of vulnerability :

Vulnerability for the community and words in the three classes of high,medium and low should be done by analyzing damage and the resulting wightage figure added on to rank as following :

Municiplity or VDC.........................Disaster..

ward No.	Human Loss (25 percent weigh-tage)	Affected Family (15 percent weigh-tage)	HH Damage (15 percent weigh-tage)	Financial Loss (15 percent weigh-tage)	Damage toArable Land and Forest (15 percent weigh-tage)	Social Damage (15 percent weigh-tage)	Total Damage weigh-tage (100 percent	Crisis State Ranking

A. Weightage for Vulnerability Ranking

S.N.	Elements at Risk	Indicators of Damage/Loss	Weight-age	Points	Weighage for Ranking
1.	Human loss	0-1 person	1	0.0625	25 percent
		2-3 persons	2	0.1250	
		4-5 persons	3	0.1875	
		> 6	4	0.2500	
2	Affected Families	50 families	1	0.0375	15 percent
		51-100	2	0.0750	
		101-300	3	0.1125	
		> 301	4	0.150	
3	HH damage	0-5 houses	1	0.0375	15 percent
		6-15	2	0.0750	
		16-50	3	0.1125	
		> 50	4	0.150	

13. Things that Need to be Paid Attention to:

Following things should be paid attention to while collecting information by using VCA tools:

A. Ensure participation of vulnerable, women, Dalits, ethnic communities, the elderly, disabled individuals, children, and representatives of stakeholders.

B. Minute analyses of five livelihood capitals that are useful in the context of disaster risk management and daily livelihood should be carried out:

- Social Capital: ethnicity, the state of habitation, gender, leadership, organizations, groups and membership therein, social harmony, mutual cooperation and so on.
- Human Capital: individuals with knowledge, skills or special expertise, education, health and nutrition, family size, employment and opportunities thereof, etc.
- Natural Capital: land and its types, ways and means of safeguarding land (preventing floods and landlines, tree plantings, etc), productivity (cereal crops, cash crops, vegetables and others), water resources, forest coverage, etc.
- Physical Capital: roads, transport, bridges and culvers, markets, hotels, schools, agricultural and livestock service centers, security posts, early warning systems, adequacy of relief and rescue materials, housing, toilets, drinking water supply, irrigation, electricity and communications services, physical state of houses, biogas, etc.
- Financial Capital: cash, kind, agriculture, animal husbandry, pensions, foreign employment, savings and credit groups, cooperative and local resources, etc.

VDC/Municipality:...................Ward No.......Community: .... Group: Women/Disabled/Dalit etc

S.N.	Problem (Points mentioned below are examples only)	Causes	Causal Factors	Impacts	Possible Solutions	Remarks
1	Disaster and Disaster Issues					
2	Livelihood and Food Security					
3	Drinking Water, Hygiene and Epidemic					
4	Others…(more can be added)					

11. Direct Observation:

The direct observation method is used for review and triangulation of results attained through the use of the tools mentioned above. This tool should be used for correctly identifying the areas and communities in a vulnerable state, natural means and resources, physical structures, public assets and the tasks that need to be done for risk management. The results obtained through the observation should be listed in the following format and analyzed:

S.N.	Location Observed	Major Disaster Problems	Available Capacities	Needs of the Community
1				
…				

12. Documentation of Local Knowledge, Skills and Technology:

Coping strategies of the communities identified through the use of the above VCA tools and local knowledge, skills and methods should be listed in the following format. This will identify the methods to be used for coping with disasters in future, which in turn will help to promote local knowledge and skills.

S.N.	Types of Disaster	Year/Month of Disaster	Preparedness and Disaster Risk Reduction Measures before Disaster		Coping Strategies Adopted During and After the Disaster	
			HH Level	Community Level	HH Level	Community Level
1						
2						
…						

S.N.	Office/Organizations	Address	Geographical Distance	Importance and Possible Support for Disaster Risk Management
A	Within VDC			
1				
…				
B	Outside VDC			
1				
…				
C	Outside District			
1				
…				

9. Mobility Map:

This tool is used to analyze the access of people in the community to outside organizations and political and administrative circles, their representation at decision making levels, contacts with outside society and state of movement in and out. In the context of disasters and planned disaster risk management, the results attained should be listed as follows and analyzed comparatively to assess the areas and capacities for cooperation:

Name and Address of Community:

S.N.	Organizations or Individuals with Established Access	Full Address	Reason for Contact and Medium thereof	Object of Contact and Concern (Reason)	
				Before Disaster	After Disaster
1					
…					

1. Target Group Discussion:

Target group discussion means, discussion in small groups from the community to review, monitor and triangulate the information and data attained through the use of various tools of vulnerability and capacity assessment and find out anything missing. Such discussion should be held, bringing into it the women in the community, marginalized classes, the elderly, PWDs, Dalits, ethnic people etc. During the discussion, all the participants should be encouraged to share their views and opinions on equality basis. Information attained through this process should be listed in the following format:

6. Problem Tree Analysis The problem tree analysis tool is used for analysis of the origin of the disaster, its causes and impacts in the community. Under this method, the tree trunk is considered to represent the problem, the roots the causes and the branches and leaves the impact, thereby helping to pin down the realities. This tool is used for disaster risk management by identifying root cause. The results of this method should be presented as following:

S.N.	Problem	Main Reason of Problem	Impacts on Community	Remarks
1				
…				

7. Transect Walk:S.N.Walk Area (ward, community, particular place)Main Problem or VulnerabilityCauses of ProblemsAvailable CapacityGap between Vulnerability and CapacityImpact1…This tool is also used to triangulate the inferences from vulnerability mapping and problem tree analysis in the course of vulnerability and capacity assessment. A study is made of the vulnerable and safe locations, geographical, social structures, estimation of loss of damage from different hazards in the past, opportunities and challenges of disaster risk management and so on. To triangulate the findings from other tools, the observation in the transect walk should be listed in the following format:

S.N.	Walk Area (ward, community, particular place)	Main Problem or Vulnerability	Causes of Problems	Available Capacity	Gap between Vulnerability and Capacity	Impact
1						
…						

8. Stakeholders Analysis/Venn Diagram: Analysis is done on the availability, access and linkages of services and facilities needed at the time of disaster from the government and security agencies, Nepal Red Cross Society, local organizations and other humanitarian organizations, financial institutions, cooperatives, public health centers, and so on. This tool will gauge the social linkages of the community and the significance thereof. Use of this tool help to analyze the access of community to social and public entities for disaster risk management. A Venn diagram such as given below as an example should be prepared and the results of the analysis thus made should be filled in tables given below.

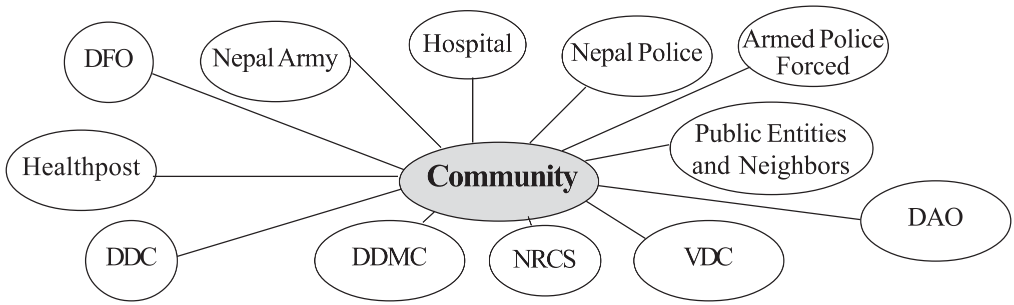

5.3. Indicators for Wellbeing Ranking:

- **Extremely Poor Family:** food sufficiency for less than three months from own production, unemployed, dependent on wage-labor, compelled to lives in a rickety cottage.
- **Poor Family:** food sufficiency for six months from own production, has a minor job, lives in a modest house.
- **Medium Family:** food sufficiency for nine months from own production, has a job below officer level, lives in a modest house.
- **Well-off Family:** food sufficiency throughout a year, has business or industrial undertaking, has job at officer or higher level, or has a pension, lives in a house of semi-solid or solid construction.

5.4 Ranking Vulnerability of Families in the Community

Level of Risk (Family)	High (………..)			Medium (…………..)			Low (…………)		
	Women	Men	Total	Women	Men	Total	Women	Men	Total
Population age-wise									
0-5 years									
6-12 years									
13-19 years									
20-59 years									
Above 60 years									
People with disability Pregnant women									
Lactating women									
Malnourished children (under 5 years)									
Malnourished children (5 to 12 years)									
Total									

Note: *Separate tables should be used for each community.*

4. Hazard Analysis:

The calamities that occur in the Municipality and Village Development Committee, the causes and impact should be identified. On the basis of the months when above mentioned hazard occurred and historical timeline the recurrence of the hazards and the main reasons should be identified and entered in the following format:

S.N.	Problem or Hazard	Causes	Causal Factors	Impact	Possible Solutions
1					
…					

5. Social Resources Mapping and Identification of Vulnerability and Capacity :

In order to identify the vulnerability and capacities existing in the community, a social map showing the natural and non-natural resources in the community should be prepared with the direct participation of representatives of the community and the real scenario of the village should be analyzed. The map thus prepared should clearly show the streams and rivers to be found in the community, the ponds, arable land, road and path networks, community buildings, schools, public health centers, forests, Municipality and Village Development Committee buildings, electricity, secure places for shelter or areas useful for this purpose, drinking water and state of hygiene and cleanliness. On the basis of the information gathered in this fashion, the wellbeing and vulnerability of the community and ward should be ranked in the following manner:

5.1 Community Wellbeing Ranking:

Municipality or VDC:……………………Ward No. …….

Name of the Community: …………

S.N.	Name of HH Head	Wellbeing Ranking (No. of HH)				Remarks
		Extremely Poor	Poor	Medium	Well-off	
1						
…..						

5.2 Wellbeing Ranking of the Wards:

The wellbeing of the ward should be ranked on the basis of data on the wellbeing ranking of each ward.

Municipality/VDC: …………….. Ward No…..

Ward	Wellbeing Ranking(No. of HHs)				Remarks
	Extremely Poor	Poor	Medium	Well-off	
1					
….					

1. Hazard Calendar

Starting from the community to ward to municipality or VDC a time line for different hazards shall be prepared. This timeline is called a hazard calendar. For this the following chart should be used:

Disasters	Baisakh	Jestha	Asar	Shrawan	Bhadra	Asoj	Kartik	Mansir	Paush	Magh	Fagun	chaitra
Floods												
Landslides												
Fires												
Storms												
Epidemic												
Earth quakes												
Glacial Lake Outburst												
Cold Waves												
Wild Animal												
Total												
Ranking												

1. Historical Timeline:

In order to gather information on which disasters in the past brought about what kind of suffering in the community, Municipality and Village Development Committee, a historical timeline for disasters shall be prepared. Through this, information about the tendency of recurring hazards, the damage caused by them and their impact can be projected. For this the following format should be used:

Hazard Type:…………. VDC….			
S.N.	Year	Place	Description of Damage(deaths, injuries, houses, crops destroyed, affected families, displaced families, physical property damage in rupees, arable land destroyed and other social impact)
1			
…			

Annex-5

(Related to Clause 2.1.2)

Tools for Vulnerability and Capacity Assessment (VCA)

1. Hazard Mapping And Ranking:

A list of hazards should be prepared on the basis of damage to life and property from disastrous events in the community and village. The hazards should be then ranked on the basis of the extent of damage. The hazard ranking of the communities and wards should be integrated and hazard ranking for the municipality or village development committee should be developed as per the following matrix:

Hazards	Land-slides	Floods	Fires	Storms	Epi-demic	Earth-quakes	Glacial Lake Outburst	Cold Waves	Wild Animal
Landslides									
Floods									
Fires									
Storms									
Epidemic									
Earth-quakes									
Glacial Lake Outburst									
Cold Waves									
Wild Animal									
Total									
Rank									

Annex-4

(Related to Clause 2.1.1)

Causes of Disasters and Losses (for the past 25 years and last 5 years):

VDC/Municipality:.................... Ward:....Community: ......
Hazard:..........

S.N.	Losses	Previous 25 years	Subsequent Five Years						Means of Verification
			5	4	3	2	1	Total	
1	No. of Human Life Losses (Deaths)								
	No. of sick, disabled and injured								
2	No. of affected HHs								
3	No. of HHs completely destroyed								
4	Total Property Damage								
4.1	Personal Property Damage (Rs ,000)								
4.2	Bridges								
4.3	Roads								
4.4	Schools								
4.5	Health Posts								
4.6	Community buildings								
4.7	Crop damage (Rs ,000)								
4.8	No. of livestock destroyed								
	Cows								
	Buffalo								
	Goats								
	Others (specify)								
5	Damage to arable land and forest areas (bigha/ropani)								
6	Social impact of disaster								
6.1	People missing in disaster								
6.2	Violence against women due to disaster								
6.3	Looting, violence and other social crime after disaster								
6.4	Inactiveness of community organizations due to disaster								

Note: *While collecting information separate forms should be used for each disaster.*

16	Group Exercise in Using the VCA ToolsHazard listing and ranking, preparation of hazard calendar, preparation of a disaster historical timeline, vulnerability map, problem tree analysis, transect walk, stakeholders analysis or Venn diagram, focus group discussion, mobility map and direct observation	7 hours
Fifth Day		
1	Existing policy and institutional arrangements for disaster management	1:30 hours
2	Group work for writing up the results of the exercise and preparation of report	3:30 hours
3	Report presentation, discussion and consensus	2:00 hours
4	Work plan preparation and closing	1 hours

Source: *Prepared in integrated fashion and with refinement from the Nepal Red Cross Society's Community-based Disaster Management Training Guideline and Tools for Vulnerability and Capacity Assessment and handbooks on vulnerability and capacity assessment from Oxfam, Action Aid and other organizations.*

Note: *The above time schedule and training sessions can be amended as per the requirement.*

Annex-3

(Related to Clause 1.4.1)

Subject Matter of Training on Community Based Disaster Management and Vulnerability and Capacity Assessment

Time Schedule:

Session	Programme	Time
First Day		
0	Arrival of participants/registration	0
1	Purpose of training, introduction among participants, norms setting and group formations	1 hour
2	Terminology used in disaster management	1:30 hours
3	Introduction to Hazard, its types, causes and effects	1:30 hour
4	Disaster Management : need, importance and disaster management cycle	2:30 hours
5	Participatory and inclusive disaster management (focused on PWDs, women, children and elderly citizens)	1:30 hours
Second Day		
6	Community Disaster Management: definition, history and need	2:00 hours
7	Community-based concept, issues inherent to social inclusion	1:30 hours
8	Community-based disaster risk management process	2:00 hours
9	Tools and methods for community-based disaster risk management	1:30 hours
10	Local disaster risk management planning, purpose, significance and process of formulation	1:00 hour
Third Day		
11	Briefing on vulnerability, capacities and risk analysis concept, process	1:30 hours
12	Tools for vulnerability and capacity assessment and methods to use	4:00 hours
13	Method of information and data collection at community and ward level	1 hour
14	Discussion on vulnerability and capacity assessment report template	1 hour
15	Discussion on field exercises and preparations	30 minutes
Fourth Day		
0	Departure for Vulnerability and Capacity Assessment (VCA)	1 hour

Annex-2

(Related to Clause 1.3)

Functions, Duties and Powers of Planning Subcommittee

1. Ensure regular coordination with and suggestions sought from the District Disaster Management Committee, District Development Committee, line agencies, the Municipality, Village Development Committee, Local Disaster Management Committee and other stakeholders in the planning process.
2. Collect and analyze data and information for vulnerability and capacities assessment (VCA) to be carried out at Municipality, Village Development Committee or ward level.
3. Collect, verify and analyze necessary secondary information by reviewing the documents of the District Disaster Management Committee, District Development Committee, line agencies, the Municipality and Village Development Committee.
4. Formulate disaster risk management plans for the community, ward, Municipality and Village Development Committee on the basis of the information and data received through the processes and methods used for local disaster risk management planning.
5. Ensure the representation of disaster affected and vulnerable communities, women, elderly citizens, PWDs, and all ethnicities and classes at each stage of the planning.
6. Facilitate the formation Community Disaster Management Committees and required task forces for disaster preparedness and response.
7. Prepare a local disaster risk management plan as per the Guideline by developing an action plan along with the responsibilities.

Submit the local disaster management plan to the Local Disaster Management Committee by fulfilling all necessary procedures and methods.

- Allocate an annual budget for disaster management,
- Make arrangements for prompt budgetary releases in disaster situations and for disaster risk reduction activities,
- Oversee the implementation of policy directives brought into force from the government or district level, in the process of building physical infrastructure in the municipality or village development committee,
- Formulate and implement disaster management plans, contingency plan for emergency response, and rehabilitation and reconstruction plans, with the participation of all stakeholders,
- Arrange for rescue and relief operations in disaster affected areas,
- Prepare necessary documentation on disaster management for the municipality and village development committee,
- Provide assistance to the district disaster management committee for rehabilitation of communities displaced by disaster,
- Prepare municipality and village development committee level vulnerability mapping,
- Mainstreaming of disaster management and risk reduction approach in development and construction planning and a carry out tasks related to this,
- Support community disaster management committees by registering them with the municipality or village development committee,
- See to the implementation of awareness and capacities building measures on disaster management,
- Ensure prioritization of the following inherent aspects for inclusive and participatory disaster management process:
    - Gender equality,
    - Social inclusiveness,
    - Access for PWDs and marginalized communities,
    - Identification of alternative livelihood options and access of deprived communities,
    - Protection of the human rights of affected community,
    - Ensuring minimum humanitarian standards are met during disaster response.
- It will have to bring in financial and technical help for disaster management in coordination with the government, the district disaster relief committee, national and international non-governmental organizations and donor agencies, in accordance with the Local Self Governance Act and existing Nepal laws.

Source: *National Strategy for Disaster Risk Management, 2009, Government of Nepal, Home Ministry, Annex 8.*

Annex-1

(Related to Clause 1.2)

Structure, Function, Duties and Scope of Local Disaster Management Committee

1.1Formation of Local Disaster Management Committee

S.N.	Representation	Title	Remarks
1.	Municipality/Village Development Committee head	Chairman	The Municipality and Village Development Committee may bring about refinement in the structure of the Local Disaster Management Committee as required. Similarly, the term of nominated members of Local Disaster Management Committees other than ex-officio members should not exceed two years.
2.	Three ward chairperson nominated by the Municipal/Village Council	Member	
3.	Ward Chairman of disaster affected ward	Member	
4.	Two Ward Members nominated by Municipal/Village council	Member	
5.	Local representatives of national political parties at Municipality/Village Development Committee	Member	
6.	Four representatives from Nepal Red Cross Society, local non-government organizations, community organizations, social service organizations or from among noted social workers nominated by Municipality/Village Council (this should ensure inclusion of women and Dalit in the committee)	Member	
7.	Two disaster management experts at local level, nominated by Municipality/Village Council	Member	
8.	Executive head of Municipality/Village Development Committee Secretary	Member Secretary	

1.2 Functions, Duties and Powers of Local Disaster Management Committee

The Functions, Duties and Powers of Local Disaster Management Committee have been defined by NSDRM, 2009. Accordingly, the functions, duties and scope of the Local Disaster Management Committee shall be as following:

- Formulate, implement and monitor disaster management plans of Municipality, Village Development Committee,
- Extend support to District Disaster Management Committee and other committees and subcommittees for disaster management at village level,
- Make arrangements for training and instructions on disaster, for Municipality and Village Development Committee staff, representatives of civil society and representatives of political parties,
- Make arrangements for setting up and running a village level disaster management fund,

3.6 Repeal and Saving

3.6.1 All plans and programmes on disaster risk management that were approved and implemented prior to the adoption of this Guideline shall be considered to have been implemented in accordance with this Guideline.

3.6.2 If provisions in this guideline are contrary to the Local Self Governance Act, 1998 and the Local Self Governance Regulations, 1999, they will be considered invalid to the extent they are contrary thereto.

3.3 Special Responsibilities of Municipality and Village Development Committee:

a) Technical and financial support shall be extended to formulate and implement disaster risk management plans in the vulnerable ward, settlement or community of the Municipality, Village Development Committee.

b) Capacity development programmes shall be formulated and implemented for putting into effect the local disaster risk management plans and for the enhancement of the capacity of the community.

c) Coordination with other local bodies as per the requirement in the course of formulating and implementing disaster risk management plans.

d) Arrangements shall be made for registration of the Community Disaster Management Committee (CDMC) at the Municipality, Village Development Committee and their renewal on an annual basis.

e) Disaster risk management programmes shall be included in the annual and periodic plans of the Municipality, Village Development Committee on a priority basis and duly implemented.

f) In the course of formulating and implementing disaster risk management plans, there should be effective coordination with the Urban Development Committee, Department of Urban Development and Building Construction's Housing Division, Department of Roads, Divisional Road Offices, Nepal Electricity Authority, Telecommunications Offices, other governmental and non-governmental organizations and private sector.

3.4 Plan and Programme Implementation and Coordination:

3.4.1 This guideline shall not be considered as the hindrance in implementing or seeing to the implementation of programmes in accordance with agreements reached to realize special aims in partnership with the line ministries and entities, development partnership organizations, the private sector, media and civil society.

3.4.2 It is the duty of all concerned to oversee and implement programs, taking into considerations of the main principles contained in this Guideline.

3.4.3 All disaster management related programmes to be formulated and implemented at the local level should be treated as complementary to the development plans of local bodies.

3.4.4 All plans and programmes on disaster risk management at local level should be implemented as per this Guideline by all stakeholders, organizations and community based entities.

3.5 Additions, Deletions and Changes:

If any hindrances or difficulties arise in the course of the implementation of this Guideline, the Ministry has the rights to explain, make additions, deletions, changes or amendments as per the requirement.

Chapter-3:

Miscellaneous

3.1 Responsibilities of the Ministry of Local Development:

a) Take necessary initiative to mainstream disaster risk reduction programme in the policy, planning and programmes for development.

b) It can prepare manuals needed for formulating and implementing disaster risk management plans at the District Development Committee, Municipality, Village Development Committee and community levels.

c) It can play a coordinating role to allocate budgets by the line agencies for disaster risk management planning and implementation.

d) It shall motivate local bodies to run a capacity development programme in developing human resources for the formulation and implementation of disaster risk management planning.

e) It shall monitor and evaluate the programmes.

3.2. Responsibilities of the District Development Committee:

a) It shall carry out orientation programmes on disaster risk management for Municipality, Village Development Committee personnel and members of Local Disaster Management Committees.

b) A roster of various organizations, entities, skilled human resource and independent experts working in the district in the field of disaster risk management shall be prepared.

c) Disaster risk reduction programmes shall be included and implemented on a priority basis in the district's annual and other periodic plans.

d) It shall encourage Municipalities and Village Development Committees to formulate and implement Municipality, Village Development Committee level disaster risk management plans.

e) It shall monitor and evaluate disaster risk management related programmes in the district.

f) There shall be coordination and facilitation of and partnership with non-governmental organizations and private sector programmes in disaster risk management in the district.

g) If local disaster risk management plans have been formulated by the Municipalities and Village Development Committees, the District Development Committee shall on that basis formulate district disaster risk management plans and where a district disaster risk management plan is already in place, cooperation shall be extended to the municipalities and village development committees to formulate local disaster risk management plans in similar fashion.

Phase-5: Monitoring, Evaluation and Review

3.1 Monitoring and Evaluation

3.1.1 While carrying out the monitoring and evaluation of their annual policy and programmes, the Municipality and Village Development Committee shall monitor and evaluate the implementation of the local disaster risk management plan as well.

3.1.2 The monitoring committees at the Municipality and Village Development Committee shall evaluate the effectiveness of disaster risk management-related programmes as well and make recommendations as per the need.

3.1.3 Indicators of Flagship Four Programme at the Municipality and Village Development Committee shall be taken into account for monitoring and evaluation.

3.1.4 Organizations implementing the disaster risk management programme/projects need to submit their monitoring and evaluation reports to the line agencies, DDC, VDC and to the Ministry of Local Development.

3.2 Review and Update of Plan

3.2.1 Every year, plans have to be reviewed and reflected in annual programme in order to address the changes brought about in vulnerability, capacity and risk by disaster occurring in any part of the Municipality or Village Development Committee.

3.2.2 For effective disaster risk management, the plan has to be subjected to a major review in every five years.

3.2 Preparation of Plan

3.2.1 The disaster risk management activities prioritized at the community and ward level shall be integrated in order to prepare the draft of local disaster risk management plan as per the Annex 9.

3.2.2 The Local Disaster Risk Management Committee shall organize a workshop with representation from all sectors and groups to discuss extensively the draft plan prepared by the Plan Formulation Subcommittee as per the clause 3.2.1. The draft shall be given final shape after including the feedback from the workshop and then submitted to the respective Municipality or Village Development Committee.

3.2.3 To ensure effective implementation of the plan, the workshop organized as per the clause 3.2.2 shall constitute the task forces of 5 to 7 individuals under the coordination of the member of Local Disaster Risk Management Committee as per the Annex 10.

Phase- 4: Approval and Implementation of Plan

4.1 Approval of plan:

The Municipality and Village Development Committee shall duly approve the local disaster risk management plans prepared by the Local Disaster Management Committees from the Municipality or VDC Council.

4.2 Allocation of Budget:

4.2.1 The Municipality and Village Development Committee shall allocate necessary budgets, as per thir capacity to carry out the activities prioritized by the approved plan.

4.2.2 The Municipality and Village Development Committee shall allocate necessary resources for plan implementation in coordination and support of the District Disaster Management Committee, District Development Committee, line agencies, Nepal Red Cross Society, national and international NGOs and donor agencies.

4.2.3 Budget for the implementation of the approved plans may also be managed from the Flagship Four: Community Based Integrated Disaster Risk Reduction Programme approved by the Government of Nepal.

4.3 Implementation of Plan:

4.3.1 Municipality and Village Development Committee shall give priority to implement approved plan through the Local Disaster Management Committee.

4.3.2 Local Disaster Management Committee shall implement approved plan with the support of line agencies, the community, various organizations, the private sector and the community-based disaster management committee.

1.4 Capacity Building Training:

1.4.1 'Community Based Disaster Management and Vulnerability and Capacity Assessment' training shall be organized to enhance the plan formulation capabilities of the local disaster management committee, plan formulation subcommittee, social mobilizers and the personnel as needed. Such training may be jointly organized among two or more municipalities or village development committees, depending on the feasibilities. The program and timeframe of the training shall be according to the Annex 3.

1.4.2 After the completion of the training pursuant to clause 1.4.1, the taskforce shall prepare program schedule states the timeframe and responsibilities for local disaster risk management planning and complete it. While preparing the program schedule, it should be dovetailed with the local plan formulation process.

Phase- 2.Vulnerability and Capacity Assessment

2.1 Collection of Disaster Data and Information

2.1.1 The Planning Sub-Committee shall collect community and ward level disaster related information and data by mobilizing the social mobilizers and other personnel as per the Annex-4. While collecting the information, the local community shall be informed about disaster risk management and the rationalization of the plan.

2.1.2 While collecting the information and data as per the clause 2.1.1, Vulnerability and Capacity Assessment (VCA) tools shall be used as per the Annex 5. In order to ascertain the reliability of the collected information and data, they shall be checked with the information and data of the District Disaster Management Committee, District Development Committee and other stakeholders in the district.

2.2 Vulnerability and Capacity Assessment

2.2.1 For the purposes of the vulnerability and capacity assessment (as per the clause 2.1), the collected information shall be analyzed as per the Annex 6 and the vulnerability and capacity assessment report shall be carried out separately for the community and ward level and shall be developed an integrated VCA report of Municipality and Village Development Committee level.

2.2.2 On the basis of the vulnerability and capacity assessment under clause 2.2.1, an integrated disaster risk profile shall be prepared as per the Annex 7 for the community, ward, municipality and Village Development Committee. The disaster profile thus prepared shall be incorporated into the Municipality and Village Development Committee profile and published.

Phase-3: Preparation of Local Disaster Risk Management Plan

3.1 Identification and Prioritization of Risk Management Activities

The risk management activities for managing risks identified in the disaster profile at the community, ward, municipality and Village Development Committee level shall be identified and prioritized as per the format specified in Annex 8.

Note: While prioritizing the activities, the participation of the vulnerable community, the poor, People with Disability (PWD), women, dalits and ethnic groups shall be ensured.

Chapter-2

Disaster Risk Management Planning

Step-Wise Planning Process

While carrying out the planning process, direct and inclusive participation of disaster affected and vulnerable communities in all the wards and neighborhoods of the municipalities and village development committees should be ensured. Following procedures shall be adopted to ensure inclusive, participatory and realistic planning:

Phase – 1: Coordination and Initial Preparations

1.1 District-Level Coordination and Selection of VDC and/or Municipalities:

1.1.1 While planning for disaster risk management, municipalities and village development committees should ensure effective coordination with the district disaster management committee, district development committee and other organizations and entities in the district.

1.1.2 If the planning is to take place with the cooperation of the district disaster management committee, district development committee, line agencies and other non-governmental organizations, priority should be given to municipalities and village development committees that are highly vulnerable. While selecting the municipality or village development committee in this fashion, the vulnerability ranking as per the district disaster management plan (Disaster Preparedness and Response Plan) should be used.

1.2 Primary Gathering and Committee Formation:

For the purpose of plan formulation, the municipality and village development committee should organize a workshop with the participation of officials and members of the municipality and village development committee, representatives of the village development committee mechanism, ward committee members, security agencies, schools, representatives of the community disaster management committee, non-governmental organizations and other stakeholders and orient the participants in the concept of disaster risk management and planning. In the end of the workshop a Local Disaster Management Committee shall be formed as per Annex-1.

1.3 Formation of Planning Subcommittee:

The local disaster management committee shall nominate members having experience and knowledge of disaster and individuals from the affected community to form a Local Disaster Risk Management Planning Subcommittee. The functions, responsibilities and powers of the subcommittee shall be as per Annex-2. The taskforce can seek necessary cooperation from the social mobilizers and technicians in the municipality and village development committee.

with this Guideline.

o) "Programme" means a cluster or multi-cluster programme prepared in order to attain a definite objective.

p) "Project" means a project prepared for a specific purpose in any geographical area or field for a specific period and at a fixed budget.

q) "Grant" means unconditional or conditional grants provided by the Government of Nepal to District Development Committee (DDC), Municipalities or Village Development Committee and or financial, technical and kind assistance made available by various ministries, programs, development committees, funds or donor agencies.

r) "Target Group" means women and children of poverty stricken classes and elderly citizens, Dalits, indigenous people, PWDs, single women, disaster affected, vulnerable community and individuals, Madhesi, Muslims and ethnic communities among the poverty stricken as well as classes and communities designated as target groups by the Government of Nepal.

3. Introduction to Disaster Risk Management Planning:

Disaster Risk Management Planning is a planned programme of action with responsibilities and budget for disaster risk reduction, emergency response operation and post disaster rehabilitation and reconstruction. Such planning:

a) Guarantees direct and active participation of local bodies, communities and other stakeholders.

b) Analyses the possible loss of life and property due to disasters and its possible adverse effects on infrastructure and resources.

c) Emphasizes on disaster risk reduction measures that identify and rank vulnerabilities of the community and analyze capacity through hazard mapping.

d) Mainstreams disaster risk reduction in the development process as per the requirement and prioritizes the tasks that have to be undertaken before, during and after disasters.

4. Introduction to the Guideline and Objectives:

"Disaster Risk Management Planning Guideline" comprises guidelines prepared with a view to institutionalize disaster risk management work and mainstream it in the periodic and annual programmes at local levels in order to build disaster resilient society and bring about sustainable development. The objectives of the Guideline are as following:

a) Determine the minimum basis and common criteria in carrying out local disaster risk management planning,

b) Analyze local level vulnerability to disasters, level of risk and capacity and formulate a plan with the activities prioritizing disaster risk management in building resilient society,

c) Show the way for the institutionalization of disaster risk management through equitable participation of all clusters and classes at local level policy and development programmes.

5. Guideline Implementation and Limitations:

This guideline shall be used by the local bodies as an integral part for their regular planning process. Municipalities and Village Development Committees shall use the guideline only for the purposes of formulating, implementing, monitoring and evaluating disaster risk management plans and programmes in their respective areas and delivering services and facilities intended for the affected communities.

Chapter -1
Preliminary

1. Short Title and Commencement:

(1) This Guideline may be called the "Local Disaster Risk Management Planning Guideline, 2011".

(2) This Guideline shall come into effect from the date of its approval by the Ministry of Local Development.

2. Definitions

In this Guideline, unless the context otherwise requires,–

a) "Act' means the Local Self Governance Act, 1998.

b) "Regulations" means the Local Self Governance Regulations, 1999.

c) "Ministry" means Ministry of Local Development.

d) "Line Ministries" means the Ministries of the Government of Nepal related to development works and services delivery -other than the Ministry of Local Development.

e) "National Strategy" means the "National Strategy for Disaster Risk Management, 2009" approved by the Government of Nepal.

f) "Development Stakeholders" means bilateral and multi lateral donor agencies, United Nations entities, international non-governmental organizations, Red Cross Movement organizations and so on that make available aid in cash, kind or technical support as per the agreements reached with the Government of Nepal.

g) Local Body" means the Village Development Committees (VDC) and Municipalities (Sub-Metropolis and Metropolis) constituted under the Local Self Governance Act, 1998.

h) "Local Disaster Management Committee" means the Disaster Management Committees and other Committees formed under the National Strategy for Disaster Risk Management, 2009 at the Municipality, Village Development Committees and Community level with the primary objective of working in the field of disaster management.

i) "Subcommittee" means the Plan Formulation Subcommittees formed by the Local Disaster Management Committee under this Guideline in order to formulate Disaster Management Plans.

j) "Line Agencies" means offices at the District, Municipality and Village Development Committee level under the various line Ministries of the Government of Nepal.

k) "Non-government Organization" means (for the purpose of this Guideline) the organization established as per the existing law which function in coordination with the local bodies after getting their program approved from the local body Council.

l) "Community Organization" means the organization established under existing law by following a set procedure and listed with the local bodies to work for public awareness, training, orientation, skill development, savings, credit mobilization and empowerment.

m) "Community Disaster Management Committee" means a community organization listed with the local body and formed with the objective of coping with disasters to develop a safer community through disaster preparedness, response and rehabilitation at the community level.

n) "Plan" means the local disaster risk management plan to be prepared in accordance

Local Disaster Risk Management Planning (LDRMP) Guideline, 2011

Preamble

Nepal is a country at risk from floods, landslides, epidemics, fire, cold waves, glacial lake outbursts, avalanches and devastating earthquakes. Nepal is also in a precarious situation with regard to the impact of climate change. In this context, "National Strategy for Disaster Risk Management (NSDRM), 2009" has given special priority to preparedness and risk reduction activities in the field of disaster management. It has become necessary to responsible disaster management stakeholders to take initiatives in building disaster resilient communities by mainstreaming disaster risk reduction (DRR) issues into development plans. Under these circumstances and bearing in mind the need to develop disaster risk management from the central to local level and mainstream it with development policy and programmes at all levels, and also in order to ensure the notion of sustainable development, the "Local Disaster Risk Management Planning Guideline, 2068" has been approved and put into effect by exercising the power granted by the Articles 234, 235 and 265of the Local Self Governance Act, 1998. This was also done bearing in mind the main spirit and thrust of the National Strategy for Disaster Risk Management (NSDRM), 2009 and to make disaster management participatory, transparent, accountable, inclusive and responsible by optimally mobilizing local resources and capabilities, and by ascertaining the access and ownership of all affected classes, communities and regions.

Local Disaster Risk Management Planning Process

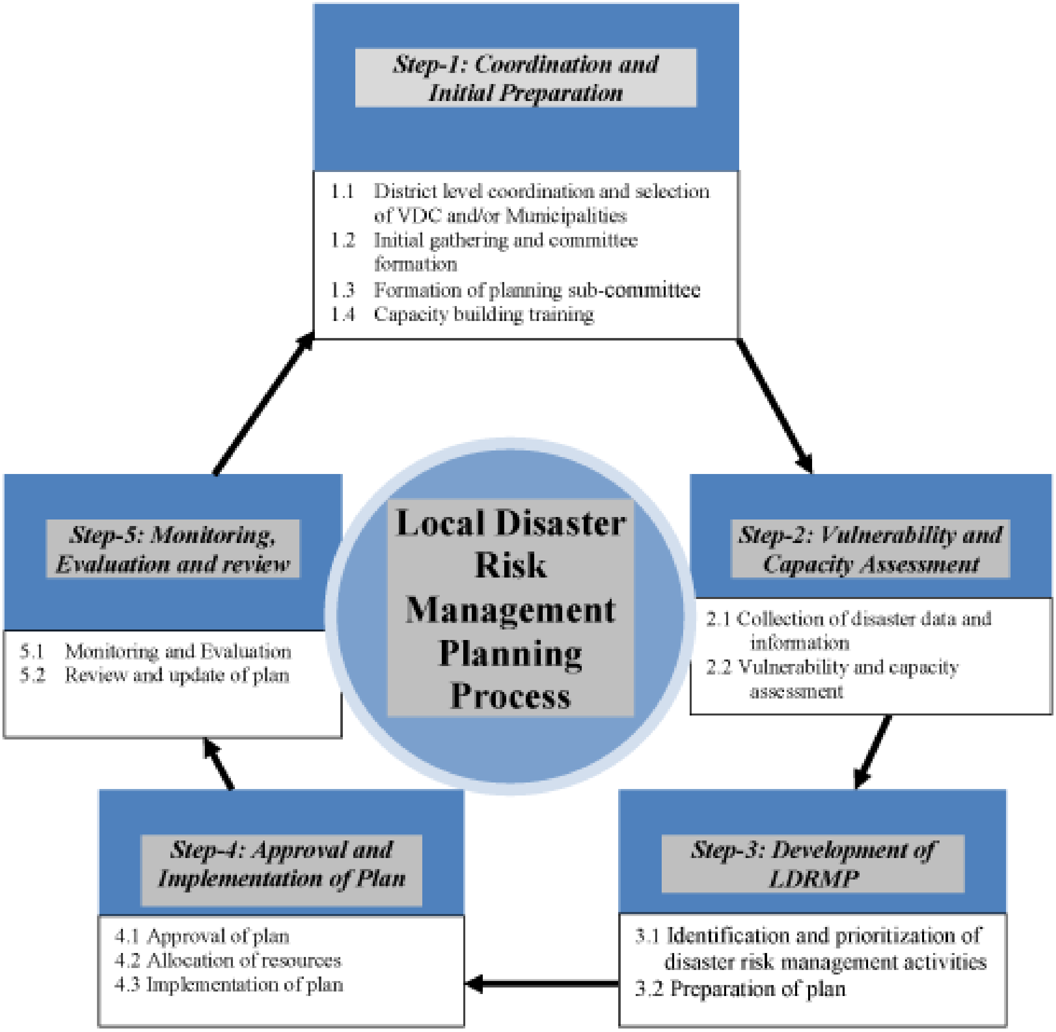

Government of Nepal
MINISTRY OF LOCAL DEVELOPMENT

Tel.: 5-521727, 5-521728, 5-521731, 5-526079
Fax: 5-522045

Shree Mahal, Pulchowk
Lalitpur

Your Ref No.:-
Our Ref No.:-

Preface

In current situation, disaster risk management is directly linked to sustainable development. Vulnerability and risks related to natural and man-made disasters have been growing tremendously these days. Disaster risk management initiatives should be considered as priority at local level as development works without assessing disaster risk usually accelerate devastative situations. Thus, with a main aim of mainstreaming core principles of disaster risk management on development works, Ministry of Local Development promulgated Local Disaster Risk Management Planning Guideline- 2011".

The main objective of formulating this guidelines is to institutionalize disaster risk management at local level and to contribute sustainable development by reducing immediate and long term impacts caused by disasters which is also focused by "National Strategy for Disaster Risk Management 2009",. This guideline has been prepared to provide strategic guidance to agencies working on disaster risk management such as government agencies, development partners and NGOs. In addition, it is expected that the guideline will enable municipalities and VDCs to mainstream disaster risk management during the process of development activities. Consequently, this guideline has been a milestone for local bodies in providing leadership role in disaster risk management. This guideline has also encourage the local bodies on allocating financial resources for disaster risk management from their annual budget and to establish disaster management fund.

I would like to express sincere thanks to all partners and experts for providing their valuable support in preparation of this guideline. I would like to thank Under Secretary Mr. Binod Prakash Singh and Section Officer Mr. Eak Narayan Sharma for editing and giving final shape for this guideline. I would also like to thank OXFAM GB, Save the Children, Action Aid Nepal and Lutheran World Foundation for their kind cooperation and support to pre-test the draft guideline at local level. I also would like to thank ECO-Nepal for providing necessary technical support in preparation of this guideline. At last, I am quite optimistic that all concerned local bodies including partners will make optimum use of this guideline to formulate proper disaster risk management plan at local level which will largely contribute in building prosperous Nepal.

S. B. Regmee
2/2/2012

(Shital Babu Regmee)
Secretary

Documents	:	Local Disaster Risk Management Planning (LDRMP) Guideline, 2011
Publisher	:	Gogernment of Nepal, Ministry of Local Development
Copy Rights	:	© Ministry of Local Development
Preparation and publication supports	:	Oxfam Nepal
First Edition	:	10,000 Copies

Local Disaster Risk Management Planning (LDRMP) Guideline, 2011

Unofficial Translation

Government of Nepal
Ministry of Local Development,
Srimahal, Lalitpur
Nepal